Årbog 2005

29. årgang

Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune

Udgivet af Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune

Omslagsbillede:

Det er småt med spor fra Oldtiden i Gladsaxe Kommune, men lidt har vi da. Da Slangerupbanen blev anlagt, fandt man i 1905 (mellem nuværende Helmsvej og Højgårdsvænge) en grav fra Jernalderen, der indeholdt skeletdele og en hagekorsformet smykkenål af bronze, belagt med forgyldt sølv (fra Yngre Romersk Jernalder, der også kaldes Folkevandringstiden) 200 - 400 e. Kr. Smykkenålen benyttes som bomærke af Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune. Desuden fandt man lerkar som dette - formodentlig til rejseproviant på vejen til det hinsidige.

Bomærke: Jordfund fra Højgården 1905

Redaktion: Ebbe Fels
Arne J. Hermann
Erik Starup

Grafisk tilrettelæggelse: Erik Starup

Fotos og illustrationer: Gladsaxe Byarkiv, Lokalhistorisk Afdeling m.fl.

Grafisk Produktion: Grafia Tryk ApS

ISSN 0440-9809

Indhold

Forord 5

Hanne Andersen på Hovedbiblioteket den 11. februar 2004 7
Af: *Hanne Andersen*

Familien Binger og jeg 23
Af: *C. C. Binger*

Lille Edel og Møllerne fra Buddinge 31
Af: *Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv*

Hareskov Kuranstalt – visioner og virkelighed 43
Af: *Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv*

Personalia 59

Selskabets publikationer

Gladsaxebogen 1. Af C.L.B. Cramer. 2. oplag 1979. (for medlemmer kr. 60,00)
Gladsaxebogen 2. Af Mogens Lebech. 1. oplag 1971. (for medlemmer kr. 60,00)
Gladsaxebogen 3. Red. af Ebbe Fels m.fl. 1. oplag 1991. (for medlemmer kr. 150,00)

Årsskrift	1968:	kr. 15,00	(for medlemmer kr. 11,50)
	1969:	kr. 15,00	(for medlemmer kr. 11,50)
	1970:	kr. 15,00	(for medlemmer kr. 11,50)
	1971:	kr. 15,00	(for medlemmer kr. 11,50)
	1972:	kr. 18,00	(for medlemmer kr. 14,00)
	1973:	kr. 23,50	(for medlemmer kr. 18,00)
	1974:	kr. 23,50	(for medlemmer kr. 18,00)
	1975:	kr. 27,50	(for medlemmer kr. 21,00)
	1976:	kr. 29,00	(for medlemmer kr. 22,00)
	1977:	kr. 32,00	(for medlemmer kr. 24,00)
	1978:	kr. 36,00	(for medlemmer kr. 27,00)
	1979:	kr. 48,00	(for medlemmer kr. 36,00)
	1980:	kr. 48,00	(for medlemmer kr. 36,00)
	1981:	kr. 56,00	(for medlemmer kr. 42,00)
	1982:	kr. 56,00	(for medlemmer kr. 42,00)
	1983:	kr. 56,00	(for medlemmer kr. 42,00)
	1984:	kr. 80,00	(for medlemmer kr. 60,00)
	1985-86:	kr. 80.00	(for medlemmer kr. 60,00)
	1987-88:	kr. 80,00	(for medlemmer kr. 60,00)
	1989-91:	kr. 80,00	(for medlemmer kr. 60,00)
	1992-93:	kr. 80,00	(for medlemmer kr. 60,00)
	1995:	kr. 95,00	(for medlemmer kr. 70,00)
	1996-97:	kr. 66,00	(for medlemmer kr. 50,00)
	1998:	kr. 66,00	(for medlemmer kr. 50,00)
	2000-01	kr. 73,00	(for medlemmer kr. 55,00)
	2002-03	kr. 66,00	(for medlemmer kr. 50,00)
	2004:	kr. 66,00	(for medlemmer kr. 50,00)

Register til Årsskrifter/Årbøger 1968-1995: kr. 66,00 (for medlemmer kr. 50,00)
Folketællingen 1787: kr. 60,00 (for medlemmer kr. 45,00)
Da vi var bønder - Gladsaxe gårdenes historie: kr. 220,00 (for medlemmer kr. 165,00)
Jubilæumsskrift 1941-2001: kr. 55,00 (for medlemmer kr. 42,00)
Postkort: 1 sæt enkelte kr. 18,00 (for medl. kr. 11,00)
1 sæt dobbelte kr. 32,00 (for medl. kr. 18,00)

Kontingent og betaling for publikationer sendes til:
Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune, girokonto 6 48 34 37,
kasserer Ib Lund, Åsevej 27, 3500 Værløse
Selskabet er medlem af Dansk Lokalhistorisk Forening.

Forord

Hermed har vi atter fornøjelsen at præsentere en ny årgang (29. = 2005) af vor årbog for vore medlemmer/læsere.

Som vanligt er det en broget buket af beretninger fra nutiden og en lidt fjernere fortid.

Vi lægger ud med en beretning fra vort meget aktive - nu forhenværende - socialdemokratiske folketing smedlem *Hanne Andersen*. Et rigt politisk liv, fortalt med indsigt og varme.

Lui Beilin fortæller om sin højt elskede lærer, *C. C. Binger*. Binger får selv „overladt ordet" og fortæller om sin ikke videre kendte rolle i frihedskampen 1940-45.

Eva Molin fra Byarkivets lokalhistoriske afdeling bidrager med hele to artikler. I den første beretter hun om „løjtnant von Buddinge" og Møller-slægten fra gården Marielyst i Søborg helt op til vor egen tid. At vi har haft en - endog stor - kuranstalt i kommunen er nok ukendt for de fleste. Her findes beretningen om den formidable Hareskov Kuranstalt - der lå, hvor Hareskovbo ligger i dag fra den første dag i 1908 til sabotagebranden i 1943. Et spændende kapitel i Gladsaxes historie.

Tak til vore bidragsydere og ligeledes en tak til Gladsaxe Byråd for økonomisk støtte - uden hvilken årbogen ikke kunne udkomme.

Ebbe Fels
Formand

Hanne Andersen på sin plads i Folketinget i 1987. Med årene rykkede hun flere rækker frem.

Hanne Andersen på Hovedbiblioteket den 11. februar 2004

„Et liv i politik“ - det har været det hele værd

Ja, det blev også et liv i politik, men det blev heldigvis også et liv med familie, mand og børn. Politik var ikke planlagt – det kom selvfølgelig heller ikke af sig selv, men fordi interessen for, hvad der rørte sig omkring os, var der. Og ikke mindst: der var hen ad vejen nogen, der havde tillid til én, nogen der pegede på en til forskellige poster. At være i politik handler først og sidst om at der er nogen, der har tillid til dig, tror på at man kan repræsentere dem, gøre en forskel.

Politik er ikke at være ekspert, det er ikke at vide alting. Det er at have en idé, en holdning, at vælge de værdier man tror på – uanset hvem du er, hvem der er dine forældre, uanset hvad de tjener, så skal muligheder være de samme for alle. Vi skal ikke, kan ikke være ens, men vi skal have de samme muligheder...

Det er altså ikke et spørgsmål om at uddanne sig til det, selvom man selvfølgelig skal have viden. Men den kan få ad mange veje. Mange vil gerne bistå, og det skal man ikke kimse af.

Med i partiet som 18-årig

Det begyndte derhjemme. En far og mor, der var aktive i det faglige arbejde, ville ændre, forbedre – brugte tid på det. En historie- og samfundslærer, der var god.

Så jeg meldte mig ind i Socialdemokratiet, da jeg var 18 år – efter en grundig orientering af de forskellige partiers programmer. Der var ikke noget pres om, at det skulle være mine forældres parti. Så mødte DSU op og ja, så blev jeg også medlem der.

Det var i de år, hvor den tredje verden åbnede sig for os. H.C. Hansen indviede SAS-ruten til Østen. Vi lavede bl.a. en spændende udstilling med al det forarbejde, der hører til: „Den nye verden“ – og mange andre ting. Det var Ungarn, Suez-krise og naturligvis mange indenrigspolitiske spørgsmål. Manglen på ungdomsboliger, det handlede min første artikel i medlemsbladet om.

Jeg mødte Ole på et DSU kursus, hvor han underviste. Det var godt, og blev godt, det blev til mange gode år med fælles interesse. En fælles forståelse, en fælles opbakning, enighed om at det var vigtigt at bruge tid på, hvordan tingene fungerede, hvad der kunne gøres bedre. Men ingen planlægning, at nu satser du på det og jeg på det. Det kom hen ad vejen, fordi der var nogen, der pegede på én. Nu har det jo heller ikke handlet om politik i alle vore vågne timer, der var sandelig også andet, der optog os, ikke mindst vore dejlige drenge, der nu er voksne mænd med familie. Det var heller ikke en gensidig roseklub, træerne voksede ikke ind i himlen. Vi „gik heller ikke med hinanden på arbejde“. Det vi ikke skulle vide, viste vi ikke. Det har været vigtigt at adskille tingene.

Legestue, Høje Gladsaxe 1973/74. Hanne Andersen som tog initiativet og var den første daglige leder. Yngste søn Jens til højre i forgrunden.

Politik betyder meget arbejde, men politik giver også mange glæder, gode oplevelser, specielle oplevelser, som andre mennesker ikke får. Der er også sure stunder, uretfærdige påstande om din person.

Det er jo forunderligt, at lige så snart politikere er valgt, så er man mere eller mindre uvederhæftig. Nu er det jo pressen, der først og fremmest lægger folk ordene i munden, og pressen/journalister rangerer lige så lavt i offentligheden – det er jo tankevækkende.

Hvis journalister skal have plads i spalterne, skal de helst have fat i en politiker, der siger, „det vil jeg ikke finde mig i" eller „det vil jeg gøre noget ved". Ministeren eller borgmesteren må forklare. Sommetider er der i forvejen en lov eller en regel, der kan bruges, der endda virker. Men ingen følger op

Valgkamp i 1980'erne ved Buddinge Centret, hvor Hanne Andersen deler valgmateriale ud

på, om den politiker nu også gør noget ved det, om det er nødvendigt at gøre noget, om der sker ændringer – men et øjebliks påstand, populisme fløj gennem æteren. Presse og politikere har brug for hinanden, men vælgeren har brug for bredere information end det, der serveres i 30 sek. glimt på skærmen eller i en enkelt dags overskrifter.

Men det kan ikke nytte at klynke, jeg har altid sagt, vi har ikke fået mere end vi bad om, selvom det ikke stod helt klart, hvad det indebar – uanset hvilket politisk job det er, ligner det ikke andre job overhovedet. Men fra DSU til partiforeningen. Det er en god skole. Du får demokratiske arbejdsmetoder, du kan bruge resten af livet.

Hanne Andersen på Hovedbiblioteket den 11. februar 2004

Tillidshverv i partiet

Det blev til bl.a. formandsposten for Socialdemokraterne i Gladsaxe. Et spændende og sjovt arbejde. Megen organisering bl.a. at arrangere møder, føre valgkampe til Byråd, Amtsråd og Folketing.

Og så er du pludselig selv kandidat. Kommer i amtsrådet, hvor det først og fremmest var sygehusområdet, der blev mit udvalg, sammen med den generelle politik for hele amtet. Sygehusområdet var den gang, som nu, svært at „styre", planlægge for – men et er sikkert: det skal fungere. Jeg tror såmænd ikke, alle ved, at det er amtsrådet, der styrer sygehusene, det opdages først, når det ikke fungerer. Vi stiller større og større krav, fordi vi kan mere og mere, forskerne finder behandling for flere og flere sygdomme – og vi vil naturligvis have dem. I gamle dage levede man med, at når alderen meldte sig blev det ringere og ringere med øjne, ører og bentøj – sådan var det. Selvfølgelig vil vi have fjernet den grå stær, have et ordentligt høreapparat, en ny hofte og alt det andet vi kan, så derfor er der fortsat pres på sygehusvæsenet – og det vil der fortsat være, for der er hele tiden noget forskere og læger bliver bedre til.

Der skal megen forberedelse til, før man kan gå til møde og tage stilling til de spørgsmål, der er på dagsordenen. Første gang jeg fik indkaldelse til møde i sygehusudvalget, kom der en hel kasse, hvor der havde været pakker med kopipapir, med materialer. Materialet kom om fredagen og skulle bruges om mandagen.. Så der var læsning til hele weekenden. Et af spørgsmålene, vi skulle tage stilling til, var bl.a. bevarende brystkirurgi, når kvinder fik knuder i brystet. Andre amter brugte den metode, men vore læger og eksperter havde den holdning, at man lige så godt kunne operere radikalt fra begyndelsen. Det vil sige fjerne brystet med det samme. Vi fik et møde med vore eksperter, og jeg glemmer aldrig ansigtsudtrykket hos velanskrevne professorer, da jeg spurgte, om de også havde den holdning: at gå radikalt til værks, når det handlede om testikelkræft . Vi fik brystbevarende operationer i Københavns amt.

I Folketinget 1984

Jeg var ikke længe i amtsrådet, for mine partifæller foreslog mig som folketingskandidat, da Lise Østergaard ønskede at stoppe. Jeg var i tvivl, om jeg nu også var god nok. Men Ole bl.a. sagde hvorfor? selvfølgelig kan du. Det kan være besværligt, men ikke svært. Og det er rigtigt.

Jeg blev kandidat i oktober 1983, valget kom i januar 1984, og jeg blev valgt. Det var en helt ny verden. Jeg fik udvalg via min gruppe. Det var spændende. Bare at finde rundt i huset fra det ene mødelokale til det andet. Blive klar over arbejdsmetoderne. Udvalgsarbejdet lignede i hvert fald ikke amtets.

Problematikken fortsatte i Folketing, her var det bl.a.. tilbuddet om forebyggende mammografiundersøgelse. Det er på vej i de fleste amter i dag. Men spørgsmålet er ikke så enkelt. Ville alle undersøgelsessvar være ægte, var der knuder, var de alvorlige - kunne man stole 100% på alle svar? Ville vi gøre kvinder unødigt ængstelige, det er spørgsmål der skal tages stilling til, og det er spørgsmål, der kræver viden, man må høre både for og imod, før der tages stilling.

Det første lovforslag, jeg blev ordfører for - 4 dage efter folketinget var samlet - var et forslag om et sexologisk behandlingscenter på Rigshospitalet. Jeg var stolt og spændt nervøs. Men det gik godt, det blev vedtaget. Britta Schall Holberg var minister og roste mig for en anderledes tale. Senere blev jeg klar over, at når jeg fik opgaven, var det nok, fordi mine

På kontoret Christiansborg 1987, hvor Hanne Andersen forbereder sig.

meget ældre mandlige partifæller ikke havde megen lyst til at tale om sexlivets problemer fra talerstolen. Men sexologisk behandlingscenter på Rigshospitalet blev mit barn og jeg havde tæt kontakt med overlæge Preben Hertoft, lige til han gik på pension. Han sendte mig altid sine bøger med dedikation – også den bog, der handlede om „Transvestitten Hanne". Det morede vi os meget over hjemme. Da jeg skulle fortælle om sejren i kredsen, synes de nu heller ikke det var noget særligt, det med sex.

I begyndelsen blev mine arbejdsopgaver: kommunaludvalg, socialudvalg, kirkeudvalg, Nordisk Råd og indfødsretsudvalget. Det ændrede sig hen ad vejen bortset fra Kirkeudvalget og Nordisk Råd, som jeg var medlem af i alle årene. Det er vigtigt at skifte, ikke forblive i det samme udvalg år efter år, vigtigt ikke at blive en af eksperterne, selvom sammenhængende viden er godt. Sygehusudvalget kom til sammen med Kulturudvalget, hvor jeg var formand i over 10 år.

Spændende at lede et udvalgsarbejde. Hvor man som formand først og fremmest skal sørge for at få forslagene færdigbehandlet og sendt tilbage til vedtagelse eller forkastelse i folketingssalen. Her er det Folketingets Præsidium, der er „arbejdsgivere". Det er dem, der sætter tidsfristerne.

Man møder mange spændende mennesker, kolleger, i ens eget parti, men også i andre partier, „almindelige" borgere, organisationer, mange ildsjæle, der brænder for deres sag. Noget af det vigtigste i folketingets arbejde er, at alle kan komme til orde, alle kan komme i deputation, dvs. alle kan møde op i udvalget og fortælle, hvorfor forslaget er en dårlig idé, eller at eller andet fungerer dårligt. Ja, og ikke mindst, hvorfor man skal have bedre økonomisk støtte. Det er unikt i vores parlament, at enhver kan komme, enhver kan få et møde. Ja, enhver kan komme igennem til et medlem f.eks. via telefon eller ved at møde op og bede om at tale med et bestemt medlem. Dit eget lokale folketingsmedlem, eller andre. De venlige betjente i forhallen undersøger om det er muligt, er det det, ja, så er mødet en realitet. Det sikreste er selvfølgelig at aftale en tid, for medlemmerne har meget at se til. Det er noget politikere fra andre lande undrer sig over, men det er dansk, når det er bedst.

Lobbyisme kalder nogen det, men det er vigtige kontakter, det er vigtige kilder til at få viden, og forskellige synspunkter er også nyttige. Man skal bare være ærlig og sige til og fra. Lobbyisme er nemlig ikke det samme som bestikkelse. Det skal man naturligvis holde sig langt fra – og det er heldigvis ikke en dansk metode.

I Kulturudvalget var jeg f.eks. ordfører for teaterområdet. Et meget stort område. Mange flere typer teatre og teaterordninger end jeg havde drømt om. Egnsteater, børneteater, rejsende børne- og ungdomsteater, teaterselskaber, forskellige abonnementsordninger, landsdelsscener, amatørteater, eksperimenterende teatre – ja mange flere, men naturligvis også Det Kgl. Teater. Her var det nyttigt at høre alle grupper, før der skulle prioriteres og lovgives. Det var også et forslag, der gav mange deputationer. Det tager selvfølgelig tid, men er både vigtigt og sjovt. Der var gengangere af skuespillere i de forskellige bestyrelser, der mødte frem. For at sætte lidt kulør på, så skiftede nogle tøj, når de kom igen samme dag i en ny deputation. Den ene gang med en blå jakke, den anden gang med en rød. Det var ikke kedeligt. Et berømt dansk kor ville også gerne have større tilskud. De mødte op med en meget yndig ung dame, der sang „En yndig og frydefuld sommertid", de behøvede ikke at sige så meget mere – de fik deres tilskud forlænget. Teaterloven havde 72 deputationer, så derfor er der ofte lange og mange udvalgsmøder. Alt andet arbejde skal jo også gøres, så aftenen og natten må sommetider tages med, så udvalget kan blive færdig til tiden. Lige så store og arbejdskrævende var både biblioteksloven og folkeoplysningsloven. Alle tre områder har heldigvis mange engagerede medarbejdere og brugere.

Sundhedsloven havde også mange deputationer. Jeg tror, det var det samme antal. Men også mange forhandlinger med ministeren. Et af spørgsmålene her var det frie sygehusvalg. Det ville vi gerne være med til, men vi ville ikke ændre formålsparagraffen § 1, så der kom til at stå, at der skulle være let adgang til sundhedsvæsenet. Tidligere stod der, at der skulle være lige adgang til sundhedsvæsenet. Der er stor forskel. Og det er et godt eksempel på, at det er lige så vigtigt, hvad der ikke står, såvel som det der står. Det lykkedes at vinde lydhørhed få vores synspunkt, og der står fortsat „lige adgang". Det er et godt eksempel på, hvor vigtige små og venlige ord kan være. Let kan jo betyde betaling hos egen læge o.m.a., alt efter hvem, der afgør hvad der er let. Det var Es-

I Israel 1986 med Anker og Ingrid Jørgensen. Hanne Andersen til højre.

ther Larsen, der var minister. Vi fik § 1 ført tilbage, og samtidig kom der bl.a. frit sygehusvalg. En mulighed og rettighed, flere og flere efterhånden kender.

Stjernestunder

Der er stjernestunder i politik, oplevelser som du kun får, fordi du netop har det job. Du møder mennesker, du ellers aldrig ville have mødt. Du ser og hører noget, du ellers aldrig ville have set og hørt. Oplevelser og situationer, der er med til at danne det helhedsbillede, politik også er og skal være. Studieture og rejser er en del af det billede – det er ikke ferierejser. Møder og informationer begynder samme dag, man lander. Ofte kommer man ikke på hotellet før sent om aftenen. Men venlige medarbejdere på ambassaden sørger for, at bagagen kommer til hotellet.

Første gang jeg var ude at rejse, var med Anker Jørgensen i Israel i 1986. Vi holdt møde med alle ministre, den lille bistre Shamir, Simon Perez og Rabin. Så landet, plantede træ ved museet , så fiskekutteren fra Gilleleje. Mærkede tydeligt at Danmark

Konference i 1990 på Cypern i den Interparlamentariske Union, hvor Hanne Andersen repræsenterede Danmark.

havde gjort en forskel i 2. Verdenskrig. Men oplevede også, at sådan et besøg ikke bare er at gå på Via Dolorosa, men også alvorlige forhandlinger for lukkede døre, hvor der blev talt med store bogstaver. A. Jørgensen, Danmark gjorde det helt klart for høgen Rabin, at hvis Israel fortsat skulle forvente stor opbakning fra Danmark, måtte de ændre holdning til Palæstinenserne. Men store personligheder var det, folk med stor aura. Vi blev for øvrigt forladt af vore værter, da sabbatten begyndte. Vi skulle holde sabbat i en kibbutz. Vi blev kørt dertil. På vejen så vi Genesaret sø, Golanhøjderne, Nazaret – selvom chaufføren havde travlt og helst ville suse forbi, men Anker sagde, at hvis han kom til Danmark, så ville vi også køre i rasende fart forbi de historiske steder. Vi var så gæster i en Kibbutz nær Libanons grænser. Det første vi fik at vide var, at når sirenen lød, skulle vi straks søge til beskyttelsesrum. Men spændende at se og være en del af deres liv. De producerede sko i denne kibbutz.

Det var ikke det eneste sted, jeg oplevede store sikkerhedsforanstaltninger. Det samme på Cypern, til en konference, der handlede om situationen i Middelhavet og landene omkring Middelhavet. Vi skulle gennem sikkerhedsgate, hver gang vi skulle ind og ud af konferencestedet. Alle alarmer gik i gang for mig hver gang jeg passerede, p.g.a. de kunstige hofter. Men som dagene gik, nikkede sikkerhedsvagterne bare til mig. Også fordi en af mine „humoristiske" kollegaer en morgen sagde til dem, at det var fordi jeg så godt kunne lide at blive taget på lårene. I forlængelse af konferencen lykkedes det os at få lov at besøge de danske styrker på Cypern. Vi kørte rundt i jeeps i ingenmandsland, hvor vi ikke måtte standse, for så kunne skyderiet begynde. Var oppe i udsigtstårnene, så ind på både den græske og tyrkiske zone, så med egne øjne hvorfor det var vigtigt, at FN var der.

I FN i New York

Jeg deltog også i FN's generalforsamling i en hel måned. Både i selve generalforsamlingens møder, men også møder i alle udvalg og komitéer. Oplevede, hvordan hele området ved FN i New York var afspærret, da Præsident Clinton kom for at åbne generalforsamlingen. Også her måtte alle gennem sikkerhedsgaten hver dag. Det stod helt klart for mig, at hvis FN ikke var der, måtte vi skynde os at opfinde det. Nok er det besværligt en gang imellem, nok er de ikke så effektive altid, som vi ønsker os det. Men da FN blev dannet, var der 50 nationer med, i dag er der næsten 200. Selvfølgelig er det besværligt, når så mange nationer med vidt forskellige synspunkter skal nå til en fælles holdning, men det ville være helt umuligt og uoverskueligt uden et FN. Så længe der tales/forhandles/debatteres, så skydes der i det mindste ikke!

Vi havde meget at lave, var på arbejde hver dag fra kl. 8.00 til 17.00 eller mere. Mødtes med FN ambassadøren hver morgen til orientering om dagsordenen for den dag. Besøgte alle FN's institutioner, bl.a. UNICEF samt Dansk Turistråd, var i 2 dage i Washington. Her gav ambassadøren også en aktuel orientering Vi besøgte Arlington kirkegården, Verdensbanken, Politiet, hvor vi fik en orientering om kriminaliteten og kriminalitetsbekæmpelse, samt Pentagon. Morskaben med sikkerhedsgater'ne gentog sig alle steder. I Pentagon var en officer tvivlende overfor det med hofterne, men det lykkedes os at komme ind.

Der var meget arbejde, men det var også spændende at være i New York en hel måned, med alt hvad New York byder på. Inden vi tog af sted, blev jeg enig med to af mine kolleger, Torben Rechendorff og Mariann Fisher Boel om, at der ikke skulle være noget med at sidde og dase på værelset i fritiden, men at vi skulle ud og se og høre museer, teatre,

koncerter, opera, kirker m.m.. Var i Metropolitan Operaen, hvor jeg hørte „La Traviata", hørte Elaine Page i „Sunset Boulevard", „Miss Saigon", jazzkoncert i Carnegie Hall, hvor 15 forskellige grupper gav et nummer hver. Slutnummeret var med Clint Eastwood ved flyglet: „After Hour", med de karakteristiske fingerøvelser, inden han begyndte at spille. Var til gudstjeneste i baptistkirke i Harlem med stort kor med ca. 70 flotte negersangere. Besøgte også Skt. Patricks, på Fifth Avenue, samt Skt. John of Divine. Empire State Building både dag og aften, især kl. 22.00 om aftenen. Vi boede lige ved siden af. Der var meget arbejde, mange papirer, der skulle læses, lektier forud for møderne, så man kunne være en aktiv mødedeltager, så man kunne få svar på spørgsmål. Men altså også fritid – ikke mindst i weekenderne.

Med kulturudvalget

Der var også Danish Wave i New York (dansk kulturfremstød i USA) - Kulturudvalget deltog i åbningen, og fulgte arrangementerne i en uge. Så hvad de danske kunstnere udstillede, deltog i konference om danske dogme film, var på Blue Note, hvor Cæcilie Nordby blev tiljublet. Mange taler, som formanden selvfølgelig må forberede sig ordentligt på, så man ikke står og siger noget vrøvl. Første aften, lige da vi var ankommet, var der straks efter landingen et arrangement i en biograf med efterfølgende fornem reception. Vores kufferter var bare ikke med flyet, så jeg måtte jo undskylde, at vi stod der i rejsetøj, fordi det store kuffertdyr havde snuppet vores bagage.

Med Kulturudvalget til Moskva og Kiev, hvor de gerne ville høre om vore kulturstøtteordninger, som de nu skulle til at etablere, nu hvor staten ikke fortsat betalte og støttede på samme måde som under Sovjetstyret – markedsmekanismerne slår jo også igennem her. Jeg åbnede bl.a. en dansk børnebogsudstilling på Moskvas hovedbørnebibliotek, der virkelig er stort . Dansk børnekultur er virkelig anerkendt i mange lande, ikke mindst i hele det tidligere Østeuropa – både bøger, film og ikke mindst børne-TV. Temaet var det samme i Kiev. Vi forhandlede og holdt møder begge steder med kulturministre og kulturfolk f.eks. forfatterforeninger, kunstnere, teaterfolk osv. Når Kulturudvalget besøger andre lande, er det meget dejligt, at det er helt legalt at se de bedste balletforestillinger, høre de dejligste koncerter, de flotte katedraler og museer. Selv når Ekstra Bladet beslutter sig for at rejse i hælene på os, for at kunne skrive noget negativt, var der ikke en eneste negativ linje. Ikke noget om, at det bare var en turisttur. Hvilket, vi var overbeviste om, var formålet med, at Ekstra Bladet var i hælene på os.

Valgobservatør

Det var også en stor oplevelse at være i Albanien. Første gang som valgobservatør ved deres første frie valg. I 50 år et fuldstændigt lukket land, et diktatur, der samarbejdede med henholdsvis Sovjetunionen og Kina. Diktatoren Enver Hoxar (Hudger's) død betød begyndelsen på demokrati. Det var svært på forhånd at få oplysninger om landet. Der var lidt materiale fra Dansk-Albansk forening på biblioteket, men ellers ikke noget, bortset fra at FN havde sammenlignet forholdene med Sudan. Det var ufatteligt at se et land her i Europa så udsultet, så forarmet, børn der så debile ud på grund af underernæring, ingen offentlig transport, ingen telefoner, ingen benzinstationer. Sundhedsklinikkerne var totalt tomme, ingen medicin – intet. Ingen skolebøger, intet papir. Valglister skrevet i hånden, så de var svære at kontrollere, men det gik godt.

Året efter var jeg dernede igen. Inviteret af National Democratic Institute i USA for at fortælle om vores parlamentariske system – sammen med en

Hanne Andersen på Hovedbiblioteket den 11. februar 2004

Vælgere i Elbason, Albanien, ved de første frie valg i 1991. „Hoxha=Hitler" råbte de i protest mod den afsatte kommunistdiktator.

fra Ungarn og USA. Vi mødte alle de nydannede partier, og der var mange. Vi tre kom med indlæg på en konference holdt i deres meget beskedne parlament. Vi holdt også møde med radio, TV og aviser om betydningen og vigtigheden af fri presse og ytringsfrihed. Utrolig oplevelse, også da der var valg igen året efter, fordi den, der var blevet præsident ikke var helt fin i kanten. Vi har været stærkt engagerede i Albanien, ikke mindst gennem folkelige bevægelser og dansk fagbevægelse, for at hjælpe dem i gang. Man kommer ikke i gang med demokrati sådan over en nat, fordi man har fået lov at stemme. Vel nok en skuffelse for mange, der fejlagtigt troede, at der kom varer i butikkerne o.m.a. med det samme.....

Store sikkerhedsforanstaltninger, vi var nærmest låst inde. Mangelsituationen betød bl.a. at vi selv havde drikkevand med, det var det, der var sværest at undvære, lidt og dårlig mad skader ikke velnærede europæere og amerikanere et par dage...

Deltog for Nordisk Råd i en konference i Budapest, fordi Polen, Ungarn, Tjekkoslovakiet og Rumænien ville høre, om den Nordiske model var en samarbejdsmodel, de kunne bruge. Jeg mødte for Danmark. Sverige, Finland og Norge deltog også . Fantastisk at møde stolte, stoute mænd, der havde været fængslet i 12 år i 20-mandsceller uden lys eller andre faciliteter. Der sad de så sammen med unge folk, der nærmest lige havde lagt regimets uniform og repræsenterede deres land (Rumænien og Tjekkoslovakiet), uden bitterhed, kun optaget af at se fremad, bygge demokratiske lande op .Jeg spurgte bl.a. Rumæneren, en professor på 88 år, hvis børn på grund af fædrenes politiske aktiviteter var blevet straffet, fyret fra deres job, blevet degraderede til gadefejere, hvordan man overlever så mange år på de vilkår. Han havde lavet sin egen dagsorden i fængslet. Han besluttede at han ville lære sine medfanger engelsk og historie og at spille bridge. Da jeg skulle have ordet, gav han en flot prøve på sin historiske viden, han fortalte nemlig om Margrethe den første – og også om den Margrethe vi har i dag.

Den samme flotte oplevelse var det at møde Nelson Mandela, da han besøgte Danmark, som det første land efter hans frigivelse, efter de mange års fængsling på Robben Island. Han ville takke Danmark for støtten, protesten mod apartheid, boykot af sydafrikanske varer og idrætsbegivenheder der, støtte og protest i FN. Han besøgte mit parti i vort gruppeværelse på Christiansborg. Ind af døren kom en rank, stolt mand gående, med en udstråling, der fyldte hele lokalet - så man var ikke i tvivl om, at her var manden, der fortsat ville arbejde for fremtidens Sydafrika. Han holdt en fantastisk flot tale - ingen bitterhed, kun optaget af fremtiden, kun optaget af et demokratisk Sydafrika for alle – ingen smålig kævl.

Det er ret fantastisk at møde sådanne mennesker. Oplevelser som kun får, fordi man lige netop er der på det tidspunkt, hvor det sker.

I 1996 blev jeg inviteret af National Democratic Party til at deltage i en konference i New York, fordi jeg havde været i Albanien, også inviteret af dem, sammen med repræsentanter fra hele verden. Det var demokrati, der var på dagsordenen. Boede på det dyreste hotel i New York, der hvor dronning Margrethe også boede, da hun besøgte FN. Samtidig med deltagelse i selve konferencen var vi også inviterede til at deltage i det demokratiske partis konvent om aftenen i Madison Square Garden, og det var her hvor man genvalgte Clinton til præsidentkandidat. Fantastisk oplevelse. Troede det bare var gøgl og fest og ballade. Det var det absolut ikke. Det var politiske taler, programerklæringer, hver aften havde sit tema, undervisning, kvindernes stilling, menneskerettigheder. Jeg var så heldig at få adgangskort til gulvet den aften Robert Kennedys søn talte, Edward Kennedy talte naturligvis også. Oplevede Clinton komme gennem den enorme hal, da han var valgt og holdt præsidentkandidattalen. Iscenesættelsen med videoskærm med de forskellige taleres meritter, der kørte bag dem. Det var professionelt. Jublen, som vi ser i de Tv-reportager der sendes, er der, men det er først når talen er slut.
Jeg sagde for sjov, da jeg kom hjem, at tænk hvis mine repræsentanter fra Gladsaxe-kredsen rejste sig og jublede, når jeg havde sagt noget, men det er altså måden de gør det på „over there".

De frie Baltiske lande

Der har været andre særlige oplevelser. Mødet med de Baltiske lande (i Nordisk Råd) efter de var blevet frie. Se parlamenterne stadig pakket ind i sandsække, se skudhullerne, møde de nye politikere, hjælpe dem på vej med mange praktiske ting. Være i udvalg om børns vilkår i et demokrati. Bl.a. om

Madison Square Garden, i New York 1992, hvor Hanne Andersen overværede Demokraternes partikonvent, hvor Clinton blev nomineret første gang.

fængsling af børn i voksenfængsler, som var eneste mulighed under regimet. Oplyse om hvordan politi og et forsvar arbejder i et demokrati, det er jo noget helt andet end under det diktatur, de havde haft. Oplyse om socialforsorg, menneskerettigheder, andre straffemetoder og - muligheder. Fortælle om vores socialarbejderuddannelser, pædagoguddannelser m.m.

Vi skulle også oplyse om kommunestyre. Der fandtes ikke kommuner tidligere, det var helt nyt at skulle arbejde med lokalt demokrati. Gladsaxe var en af de første kommuner, vel nok den første kommune, der fik en venskabsby i Estland, hvilket også betød, at Gladsaxe inviterede praktikanter fra vores venskabsby på besøg her, så de kunne se, hvordan vores lokale selvstyre fungerede.

Arbejdet i Nordisk Råd, samarbejdet med de andre nordiske lande, har været helt specielt. Møderne blev holdt forskellige steder i Norden, ikke bare i hovedstæderne. Det betød, at man også så fantastisk na-

tur, og helt andre levevilkår end dem vi kender her. Grønland indtager klart førstepladsen. Det er så storslået, så smukt, så fantastisk, at det under jeg gerne alle at opleve. Sidst jeg var der var sammen med Ole, da man fejrede, at Grønland var blevet kristent. Jeg var inviteret med, og vi var enige om, at vi gerne selv betalte min rejse og mit ophold, fordi Grønland er en fantastisk oplevelse hver gang.

Med Ole i Japan

Det samme gjorde vi, da Ole blev inviteret til Japan for at fortælle om ældrepolitik i Gladsaxe Kommune. Der var foruden Ole, en repræsentant fra England, Finland, Tyskland. De havde fået andre emner, f.eks. om social omsorg eller boligbyggeri. Fantastisk at se 2000 Japanere til møder, der blev afviklet med stor disciplin og præcision. Alene frokosten var et studie værd i organisationstalent. Det lykkedes at bespise alle i løbet af den time, der var afsat. De var ægte optagede af det bl.a. Ole fortalte, men da han viste lysbilleder med eksempel på den ret, der blev bragt ud til pensionister, kunne de ikke skjule, at sovs og kartofler syntes de ikke om.

Der blev holdt foredrag 4 forskellige steder i Japan. Så vi rejste gennem landet, også med højhastighedstog.

Der bor utroligt mange mennesker i Japan, der egentlig er for lille til alle disse mennesker. Det kræver organisation og ikke mindst stor præcision. Alle steder er der mange mennesker, alle steder er der stor trængsel, man står f.eks. præcist på togperroner, lige netop der, hvor man har pladsbillet til, ellers når man ikke med. Ingen skubber, ingen løber, det er der simpelthen ikke plads til. Besøgte Kyoto, så gamle kejserpaladser. Jeg fik en speciel oplevelse, som Ole ikke fik tid til, han var jo på arbejde. Jeg behøvede ikke høre foredragene hver gang.

Englænderens kone og jeg tog toget til Hiroshima. Her så vi selvfølgelig museet for ofrene for atombomben, men ikke mindst mindeparken, der var lys og venlig, ingen trykket stemning. Et sted alle skoleklasser besøger. Børnenes monument, hvor alle skolebørn lægger flettede papirkranse. Der er en historie om, at en lille pige, der blev stråleramt af bomben, ikke ville dø, før hun havde flettet sin papirkrans færdig. Hun nåede dog ikke, men alle skolebørn lægger kranse til hendes minde.

Et fantastisk land, og et smukt og anderledes land. Maden var spændende, elegant og dejlig, og vi oplevede også at blive opvartet af Geishaer. Dog var det svært for mig gang på gang at skulle ned på gulvet for spise.

Guiderne, som fulgte os, fortalte også mange dagligdags ting om livet i Japan. Hverdagen, arbejdslivet, børnepasning, ældreomsorg – alt sammen anderledes end her. De skulle i gang med omsorg for børn og ældre. Det var også grunden til at de holdt disse konferencer, hvor Ole og de andre fortalte om forholdene i vore lande og kommuner. Vi fik også et indblik i deres religiøse regler, fordi vi også spurgte til dem. Men Japan er også et stærkt klassedelt samfund. Sådan oplevede jeg det. Vores kontaktmand sagde bl.a. til os, at det var under vores værdighed at tale så meget guiderne, underforstået, de var ansat til at betjene os. Men vi fortsatte dog med hyggelige samtaler med guiderne på bus- og togturene.

Kina var det sidste sted, jeg besøgte. Det var med Sundhedsudvalget. Ufatteligt stort land, ufattelige forskelle, fra de mindste byer med barfodslæger, til de største metropoler med de mest avancerede sygehuse. Spændende at høre om deres urtebehandlinger o.a. naturbehandlinger. Spændende at høre om forskningsarbejde mellem naturmedicin og moderne teknologiske behandlingsformer.

Et forskningsarbejde, hvor kinesere og vestlige forskere samarbejder, ikke mindst på kræftbehandlingsområdet. Novo har for øvrigt en stor virksomhed i Kina. Det er bl.a. deres insulin, man er meget interesserede i. Ændrede levestandarder i Kina betyder desværre også, at kinesere i modsætning til tidligere nu også får sukkersyge, ligesom i vore lande. Velstanden, ændringerne i kost og motion sætter også spor i Kina nu.

Lidt mere end 17 år i Folketinget har givet mange særlige oplevelser – ud over det at få vedtaget fornuftig lovgivning på mange forskellige områder. Meget kan og bliver ændret, når der kommer nye regeringer til – og meget er der også at ændre, når der skiftes regering igen. Beslutninger og love vedtaget af mennesker – kan jo også ændres af mennesker. Det er jo meget betryggende.

Men noget, der ikke står til at ændre, og som hører med til stjernestunderne, er de store projekter, der blev realiserede i de år, også selvom der skulle mod til at stemme for dem, fordi danskerne ikke altid var helt enige med os. Men det hører med til politik, at turde og at gøre det, når man tror på det.

Jeg er meget for og stolt af, at jeg har stemt for Storebæltsbroen, som alle nu elsker, Øresundsbroen som vi kommer til at elske, Metroen og Den Sorte Diamant med Det Kgl. Bibliotek. Beslutningen om det Kgl. Teater, Nationalmuseets modernisering, udbygningen af Statens Museum for Kunst. Det står ikke til at ændre, det laver andre regeringer ikke om på. Det var modige og store beslutninger, der blev taget af min regering, beslutninger, der kostede mange penge – men jeg er fuldstændig overbevist om, at det var rigtige beslutninger. Resultater vi kan glæde os over i mange år.

Meget handler om femører i politik – men det kan andre ændre. Beslutninger truffet af mennesker, kan også ændres af mennesker – det er ret betryggende. Men broerne, diamanterne og museerne står der.

60-70 timer om ugen

Et liv i politik - der har været meget arbejde, ingen fast arbejdstid - politik tager den tid, politik tager, også når det er 60-70 timer om ugen. Det har været spændende, arbejdsomt, berigende, jeg har mødt mange spændende mennesker, også her i Gladsaxe, hvor Ole og jeg har kunnet følges ad til de mange foreningers forskellige arrangementer. Spændende at møde alle de ildsjæle, der arbejder for at deres medlemmer kan få gode oplevelser, enten det er børn, unge eller voksne og gamle.

Det politiske liv har ikke kun været rejser. Det har været mere end 17 år, mest „rugbrødsarbejde". Folketingsbetjentene vejede for et par år siden, hvor meget post det enkelte medlem modtog daglig. De kom frem til, at det var 500 A-4 sider dagligt, eller 1 ton om året. Der fremsættes ca. 400 forslag om året – de bliver ikke vedtaget alle sammen, men skal dog alle behandles.

Det har været det hele værd. Det stod ikke skrevet ved min vugge, at jeg skulle blive medlem af Folketinget, at jeg skulle være med til at træffe vigtige beslutninger, der berører mange mennesker, at jeg fik den tillid af mine partimedlemmer og vælgerne. Tænk, at have været med til hele den udvikling, der er sket. Fra det hele begyndte sidst i 50'erne og til i dag. Men der er fortsat meget at gøre, så der er arbejde nok til dagens og fremtidens politikere.

Nu er jeg med stor fornøjelse så tilbage hvor jeg begyndte, nemlig aktiv i vælgerforeningsarbejdet. Det er nemlig lige så vigtigt som alt andet politisk arbejde.

Da Frihedsrådet holdt møde i Søborg hos en radikal skolelærer.
Overlærer C. C. Binger husede kommandoudvalget ved flere lejligheder – her skildrer han selv, hvad der skete i hans hjem på hjørnet af Runebergs Allé og Søborg Hovedgade under den anden verdenskrig.

Familien Bingers villa på Wergelands Allé 30, opført 1923

Familien Binger og jeg

Indledning ved Lui Beilin

Overlærer C. C. Binger blev min dansk-, svensk- og geografilærer i Søborg skole, fra jeg startede i 1. mellem (= 6. klasse) i 1932 til 4. mellem. Jeg var meget glad for ham, og jeg kan vist godt tillade mig at sige, at han også satte pris på mig, - så meget, at jeg hver dag blev sendt hjem til ham for at hente hans madpakke i villaen, Wergelands Allé 30. Birte, hans datter, gik i min klasse, og vi blev så gode venner, at jeg ofte var hjemme hos hende for at lege sammen i haven eller i hjemmet. Vi fik eftermiddagskaffe i haven, når familiemedlemmer kom til stede, og jeg var næsten som et familiemedlem.

Birte blev DSU'er som ung pige, og da hun sagde, at jeg skulle melde mig ind, gjorde jeg det. Vi havde mødelokale i et rum i kælderen på Sygekassen Søborg i Carl Blochs Allé, og da DSU flyttede til Ungdomshjemmet i Erik Bøghs Allé, - nu nedrevet til fordel for en p-plads -, flyttede jeg med, og en skønne dag blev jeg hendes efterfølger som formand. I denne ungdomskreds fandt hun fra Kiplings Allé 35 sin senere mand, Børge Nilsson, der var i lære som murer med henblik på at blive arkitekt. Han var en dygtig tegner. I vores ihærdige kamp mod nazisterne var han et glimrende aktiv, der satte sine spor rundt omkring, når vi satte transparenter og plakater op med karikaturer af nazikoryfæer. Mest succes havde han nu med en helt speciel tegning. Han havde nemlig tegnet en meget smuk nøgentegning af Birte over hendes seng og på langs, så den var næsten i naturlig størrelse, når hun lå ned. Derfor nægtede faster Binger, antikvitetshandler på Gl. Strand, at komme ind på hendes værelse!

Som unge mennesker blev vi særdeles politisk interesserede. Birte blev som nævnt formand for DSU, og jeg afløste hende på denne post. Triumviratet bestod altid, selv om vi gik hver vores vej, og under anden verdenskrig stod vi sammen imod tyskerne, last og brast.

Bingers hustru, fru Margrethe Binger, blev desværre ramt af kræft og kunne til sidst ikke magte den store villa længere. Derfor flyttede familien til en lejlighed på hjørnet af Runebergs Allé og Søborg Hovedgade, og her drog hun sit sidste suk.

I denne lejlighed fandt en række historiske begivenheder sted, og på et vist tidspunkt i 1945 fik vi Binger til at skrive dem ned, så eftertiden kunne få et indtryk af, hvad der foregik i Søborg. Han skrev altid på gult konceptpapir, som det hed, med en såkaldt blækblyant, og engang gav Birte mig et gennemslag, så vi havde dokumentation for denne del af vores tilværelse i krigsårene.

Vores skoleblad „Sprøjten", der blev redigeret af Mogens Johansen, Søborghus Allé, Peter Jørgensen, Østerlund, hvis far sad i sognerådet, Henny Knudsen og Birte med mig som ansvarshavende redaktør, fremstillede vi i hjemmet, og mangfoldig-

gørelsen skete pr. hektograf, en flydende masse, der, når det var stivnet i en stor kageform, kunne holde teksten fast og tillade os at trække eksemplarer af op til 25-30 eksemplarer. Dagen før sølvbrylluppet gik vi i gang med at hektografere, men uheldigvis var massen ikke stivnet, med det resultat, at det hele flød ud over gulvet og kort efter stivnede så nogenlunde. Vi greb to skuffejern i haven og søgte at rense gulvet, men helt lykkedes det jo ikke, og der vankede da også skæld ud i stor målestok, da Bingers kom hjem fra et familiebesøg.

Så man kan godt sige, at vi havde det hjemligt i det bingerske hjem, og jeg var særdeles glad for ham, fordi han var redaktør, hvilket var en drøm for mig. Han skrev alle sine manuskripter med en såkaldt blækblyant på store ark gulligt papir, som vi kaldte folieark.

Da tyskerne i oktober 1943 jagtede jøderne, blev min mor og bror Abram gemt hos Binger, der også afhentede dem plus min far og mig på vores gemmesteder i Søborg og bragte os pr. taxa til Søndermarksvej i Valby, hvor der var central for flygtningeflugten, inden afsejlingen til Sverige pr. fiskerbåd fra Københavns havn, hvor Malmøfærgerne lagde til.

C. C. Binger i 1945:

Naar jeg skal fortælle om de Oplevelser, som for mit Vedkommende stod i mere eller mindre direkte Forbindelse med Modstandsbevægelsen, maa jeg straks bemærke, at jeg ikke har deltaget i Arbejdet i Marken. Jeg har dog staaet dette Arbejde nær og derved faaet en meget stærk Følelse af, hvor intensivt det blev drevet, og jeg saa, at det blev udført med Livet som Indsats.

I nærmere Berøring med Bevægelsen kom jeg efter d. 29. August 43, da Regering og Rigsdag blev afsat. Det var dog ikke selve denne Begivenhed, der var Aarsagen, men de internerede Kommunisters Flugt fra Horserød. I den nærmest følgende Tid kom adskillige af dem i mit hjem, og flere af mine Bekendte gav dem Husly for kortere eller længere Tid.

De, der førte mig ind i det, var min Datter og hendes Mand, Børge.

Arkitekt Erik Børge Nilsson, 1983. (1921-1995). Stadsarkitekt i Gladsaxe 1965-1983. Under besættelsen med til at organisere ventegrupperne („Den underjordiske hær").

I Runebergs Allé 1, første sal, mødtes Frihedsrådets kommandoudvalg i kommunelærer Bingers lejlighed.

Man klædte sig stiligt i tidligere tider som lærer. Her ses to af Søborg skoles lærere i 1920'erne. Begge aktive i Det radikale Venstre og med tillidshverv uden for skolens verden, til venstre Ingvard Nielsen, der sad i Sogneråd det i flere perioder i 1930'erne for de radikale og i mange år fremtrædende i „Dansk Freds- og Folkeforbundsforening". Til højre denne artikels forfatter C. C. Binger (1878-1995) med Edenhat, vest og guldurkæde. Han var ansat ved Søborg skole 1908-1948 og desuden medstifter af Det radikale Venstre i Gladsaxe Kommune 1912. Medstifter af „Søborg Forskønnelsesforening" 1911 - og herudover aktiv i Sygekassen Søborg, „Interessentskabet Søborgmagle" (der udstykkede og solgte „Maglegård" uden profit i 1917). Formand for Søborg Grundejerforening 1926-1942 og redaktør af „Folkebladet for Gladsaxe Kommune" 1929-1954.

Han, som dengang arbejdede som Arkitekt paa Københavns Raadhus, blev meget hurtigt stærkt engageret i Modstandsarbejdet, navnlig med Dannelsen af den underjordiske Hær. Sit Arbejde paa Raadhuset maatte han helt opgive. Men han fik stadig som saa mange andre sin Gage.

Han arbejdede direkte under Frihedsraadets Kommandoudvalg og hvervede – naturligvis i Samarbejde med andre, for hvem han dog var den centrale Figur – den Flok af Frihedskæmpere, der efter 5. Maj dannede KL. A 2 (Københavnsledelsen Afsnit 2), der havde Bevogtningen i Gentofte, Lyngby og Søllerød Kommuner. Han var da ogsaa dette Afsnits daglige Leder, med Hovedkvarter i Politiskolen paa Hellerupvej.

Han maatte under Jorden og boede det sidste Aars Tid ikke hjemme, dels boede han forskellige Steder i København, dels et Par Steder i Søborg – hos Snedkermester Johs. Madsen og hos Frk. Astrid Jensen. Opgaven var først og fremmest at skabe den underjordiske Hær. Men ved Siden deraf gjaldt det om at samle Vaaben, f.Eks. gennem de engelske Nedkastninger, ved Røverier fra Tyskerne, o.s.v.

Flere Gange opbevarede han dem hos Frk. Jensen. Hun kunde ikke lide; de laa under hans Seng, hvor hendes „Kone" let kunde opdage dem, selv om de laa i en stor kuffert. Hun slæbte dem derfor op paa sit Pulterkammer. Hos mig var der sjældent Vaaben. Det var for usikkert et sted. Hvad der vil fremgaa af det følgende.

Men gennem Børge og Birte kom jeg altsaa ind i det. En dag havde de med sig op til mig en Mand, der hed „Frans", hans Dæknavn. Og det gik han under nogen Tid. Senere hed han „Johansen". Han boede f. Eks. i lang Tid under dette Navn hos Hr. og Fru Nielsen i Runebergs Allé nr. 13. Fruen var kendt som „Smør-Nielsen", (da hun havde en smør- og osteforretning „Søborg Smørforsyning" på Søborg Hovedgade 69, hvor „Ostedelikatessen" i dag har til huse) red. anm.)). Og det viste sig senere, at det var hans „Navn" for alle hans Arbejdsfæller. Ved det store Folkemøde i Fælledparken i Juni Md. 45 præsenterede Professor Fog ham for Forsamlingen som „General" Johansen. Han havde nemlig været Formand i Frihedsraadets Kommandoudvalg, det Udvalg, der stod for Dannelsen af den underjordiske Hær. Titlen „General" var derfor ikke helt ved Siden af.

Naa, „Frans" kom flere Gange, og en Dag spurgte han, om han maatte holde Møder hos mig. Det fik han naturligvis Lov til, og han fik Nøgle til Lejligheden, hvilket han undertiden benyttede, selv om han ikke skulde have Møder. Han kom saa op og sad og snakkede lidt. Det var vist især, naar han trængte til en helt rolig Time, eller naar han mente, han havde været under Observation inde i Byen.

I denne Tid – lige op til 4. Maj 45 – mødtes han i min Lejlighed jævnlig med 5 – 7 Mennesker. Senere har jeg faaet at vide, at blandt dem var Professor Mogens Fog og Frode Jacobsen, der som bekendt begge blev Ministre i det første Ministerium efter Kapitulationen. Jeg husede saaledes ved disse Lejligheder Frihedsraadets Kommandoudvalg.

Det kunde gaa flere Uger, uden at jeg saa noget til disse Herrer. Det gjaldt jo for dem om ikke at komme saa ofte, at der blev lagt Mærke til dem. Men saa kom de igen. I alt kom de vel en halv Snes Gange.

Hele Vinteren 1944 – 45 til op mod Kapitulationen var min Telefon en Slags Kontakttelefon. Der blev givet mangen mærkværdig Besked. Næsten daglig kom Børge saa og fik at vide, hvad der var sagt. En Tid var jeg ængstelig for, at Telefonen var under Ob-

C. C. Binger i hjemmet på sin 90'års fødselsdag den 29. november 1968.

servation, og min Husbestyrerinde og jeg havde aftalt, hvad vi skulde sige, hvis Tyskerne en Dag kom.

„Frans" eller „Johansen" blev straks efter Kapitulationen beskikket som Frihedsraadets Kontaktmand i Krigsministeriet. Hans navn er Svend Wagner, og han bor i Hellerup. Han er eller bliver i nær Fremtid udnævnt til Oberstløjtnant paa Grund af sit Arbejde i Frihedsraadet.

D. 4. Maj var jeg sammen med nogle Kolleger i Grundejerforeningens Bestyrelse ude i et Foreningsanliggende og hørte ikke gennem Radioen Budskabet om Kapitulationen. Men da vi fra Lykkesborg Allé, hvor vi havde haft Ærinde, kom ned paa Hovedgaden, stod Folk i Vinduerne og raabte og vinkede.

Jeg gik med Fels (Egon Fels, kontorchef i Københavns Kommune. I Gladsaxe bl.a. kendt som Formand for „Sammenslutningen af Grundejerforeninger") hjem – de andre skyndte sig hver til sit Hjem – og vi drak Freden ind ved en Flaske Vin. Senere var vi paa Hovedgaden, hvor der var tændt Baal, og hvor Jubelen var stor. Der var mange Hundrede Mennesker samlet paa Hjørnet af Vilh. Bergsøes Allé. Jeg har aldrig været til Stede, hvor Folk har været tilnærmelsesvis saa lykkelige og glade som ved denne Lejlighed.

Kl. 11 gik jeg op i Seng. Men kort efter blev jeg ringet op ved Gadedøren. Det var et Bud fra Børge. Han skulde have nogle Ting, der beroede hos Frk. Jensen. Saa maatte jeg med derop. Hun var ikke hjemme, men andensteds for at fejre Begivenheden. Efter at have fundet, hvad det drejede sig om, kom jeg hjem igen. Ved 24 – Tiden ringede Telefonen. Det var Københavnsledelsens Central. Man vilde gennem mig have Forbindelse med Børge. Men jeg kunde ikke hjælpe dem. Senere paa Natten gentog det samme sig.

Det var en vidunderlig Aften og Nat. At jeg husede en jødisk Familie under Jøderazziaen i Efteraaret 43 og hjalp Medlemmerne af den af Sted herfra om Eftermiddagen, som de om Natten flygtede til Sverige, nævner jeg blot. Alle var vel parate til at hjælpe i de Dage.

C. C. Binger

Afsluttende bemærkninger:

Af taknemmelighedsgrunde vil jeg gerne have tilføjet, at den omtalte jødiske familie var familien Beilin, hvoraf min mor og lillebror boede i nogle dage i hjemmet. Derefter flyttede Birte Binger dem i nattens mulm og mørke til Emdrup, hvor hendes far også indlogerede min far. På selve flugtdagen den 7. oktober 1943 hentede Binger mig i en taxa hos smedemester Svendsen på Grønnemose Allé og kørte os alle til opsamlingsstedet på hjørnet af Valby Langgade og Søndermarksvej, hvorfra vi nu med den bevæbnede frihedskæmper Jørgen Harbom på Bingers plads kørte til Københavns Havn og blev ført ind i Malmø-færgen og ned i en fiskerbåd, der sejlede os frelst til Landskrona.

Binger giftede sig igen - med Aase Friis, en bekendt til hans ældste datter, Danmarks første sundhedsplejerske Ruth Binger, Roskilde, og på et vist tidspunkt flyttede ægteparret til Bagsværdhus. Han nåede at fejre sølvbryllup for anden gang i sit liv og døde 96 år gammel på plejehjemmet Kildegården i Søborg.

Lui Beilin.

Marie Elisabeth Møller f. 1808 d. 1892 var gift med Rasmus Jensen fra Vadgård i Buddinge, så hun boede forholdsvis tæt på sin bror, Niels.

Lille Edel og Møllerne fra Buddinge

Af: Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv

Den 20/11-1876 fødte 35-årige Laura Johanne sit tredie pigebarn. Laura Johanne var gift med Nicolaus Damremont Møller fra gården Marielyst i Buddinge. Pigebarnet blev døbt Edel Alvilda i februar 1877, og forældrene håbede nu, at lille Edel ville vokse sig sund og stor. Tre måneder før Edels fødsel, var nemlig den kun et år ældre søster, Laura, død. Så familien bestod nu af forældrene og Karen Johanne på 6 år samt nyfødte Edel Alvilda.

Lille Edel blev ikke født ind i en hvilken som helst familie, men netop den som Hostrup udødeliggjorde i sin komedie: „Genboerne". Heri optræder nemlig løjtnant von Buddinge, og hvis nogle skulle tro, at han var pure opspind, så må de snart tro om.

Brændevinsbrænderen fra København

Løjtnant von Buddinge hed rigtigt Niels Møller. Hans far, Jørgen Møller, var flyttet til København i 1788, da stavnsbåndet blev ophævet, for at blive selvstændig næringsdrivende. Han købte et hus i Helsingørgade v. nuværende Adelgade, hvor han startede brændevinsbrænderi. I 1810 købte han en udbrændt gård i Nørregade (ny matrikul 234 Klædebo Kvarter), hvor han byggede et nyt byhus. I baghuset indrettede han kostald og brændevinsbrænderi. Det blev en blomstrende virksomhed. Huset blev meget senere revet ned, og Daells Varehus blev bygget på stedet. Desuden købte han et udbrændt hus ud mod Fiolstræde, som han genopbyggede.

Tiden var turbulent. Napoleonskrigene rasede, Danmark holdt på den „forkerte" hest, England hævnede sig og landsatte tropper ved Vedbæk, og bombarderede København i 1807. Bombardementet åbenbarede Københavns sårbarhed. De sikkerhedsforanstaltninger, der skulle have været truffet, blev aldrig udført. F.eks. skulle træbygningerne udenfor voldene have været brændt af, så englænderne ikke havde kunnet finde mad og husly lige udenfor Københavns byporte.

Som modsvar på de kaotiske forhold blev der oprettet frivillige brandkorps, og her blev Jørgen Møller særdeles aktiv. Samtidig tjente han rigtig godt på brændevinssalget til de mange desperate og hjemløse københavnere, og pengene brugte han fornuftigvis på jordkøb i Gladsaxe, nærmere bestemt i Buddinge. Da Danmark i 1813 gik bankerot, var Jørgen Møller én af dem, der blev mindst berørt af krisen.

Marielyst

Vi ved, at Jørgen Møller begyndte at opkøbe jord i Buddinge i 1807 og fortsatte frem til 1828. Det meste af jorden var dog samlet i 1819 og han havde på dette tidspunkt opført gården Marielyst af materialer fra det sønderbombede København. „Især Stuehusets Mure var en besynderlig Blanding af store, røde, middelalderlige Munkesten – sandsynligvis fra Frue Kirkes Ruiner – og smalle, gule „Flensborgsten" fra de saakaldte Ildebrandshuse, opført efter

Gården Marielyst var opkaldt efter bygherrens datter, Marie. Jørgen Møller og hans hustru fik kun børnene Marie og Niels.

den store Brand i 1728". Det mærkværdige hus blev kalket grundigt, så man ikke kunne se alle fejlene, og familien bosatte sig derude, mens brændevinsbrænderiet blev videreført af en pålidelig førstemand. Førstemanden var ingen ringere end svigersønnen, Maries mand Rasmus Jensen.

De frivillige rytterkorps

Ude på Marielyst gik Jørgen og sønnen, Niels, og funderede over, hvorfor det var gået så galt med København, da englænderne kom. Det, de kom frem til, var, at der var for få disponible soldater til en akut reaktion på fjendtlig landsætning. Derfor mente far og søn, at man burde oprette frivillige

Jørgen Møllers gravsten på Gladsaxe Kirkegård. Teksten lyder: „Denne Grav giemmer Stövet af Jörgen Möller Leutenant ved Kiöbenhavns Brandcorps Borger og Brændevinsbrænder i Kiöbenhavn Samt Dannebrogsmand födt den 3 Juni 1770 i Aabel i Holsteen död den 12 September 1835 paa sin Gaard „Marielyst" paa Buddinge Mark Ved ærlig Færd vandt han sine Medmenneskers Agtelse og Kierlighed Fred med hans Stöv".

rytterkorps i alle de sjællandske sogne, og man startede naturligvis lokalt i Gladsaxe, hvor Jørgen Møller allerede var en kendt og respekteret mand. Det lykkedes faktisk Jørgen og Niels at oprette et ridende korps i Buddinge bestående af ca. 20 dragoner og 20 lansenerer. Niels blev ansvarlig for træningen af de lokale bønder og karle og udnævnt til løjtnant, den samme titel, som Jørgen havde haft i Københavns Brandkorps en generation tidligere.

Da Jørgen var død, overlod enken gården til sønnen Niels, og hun slog sig ned i Nørregade sammen med datteren og svigersønnen, som overtog brændevinsbrænderiet.

Sjælelige mén

Niels Møller havde i mellemtiden giftet sig, og han og hans hustru fik syv børn i løbet af en kort årrække. Den ældste var sønnen Jørgen Wilhelm, f. 1827. Året efter fulgte Christine Petrine. Broderen Hans blev født i 1830.

Men Niels havde som 9-årig oplevet Københavns bombardement, en oplevelse han nok har haft mareridt over i lang tid bagefter, og som skulle forfølge ham livet igennem. Niels og faderen talte stort set aldrig om andet end napoleonskrigene, desuden var han jo løjtnant i Buddinges frivillige Rytterkorps. Han hadede englænderne, mens heltene i hans univers var de generaler, der havde støttet Napoleon.

Da Hans´ lillebror kom til verden i 1832, kom han til at hedde Poniatowsky efter en polsk general, der var brorsøn til den polske konge, Stanislaw August Poniatowsky. Jozef Poniatowsky, som Niels´ søn blev opkaldt efter, havde som ung kæmpet mod tyrkerne, men i 1789 kaldte kongen (hans farbrór) ham tilbage og gjorde ham til general i den polske hær, hvor han bekæmpede russerne. I 1806 blev han chef for den polske nationalgarde, og siden krigsminister i storfyrstendømmet Warszawa. I 1812 overrakte Napoleon ham marskalstaven, men han døde kort tid efter, da han dækkede Napoleons tilbagetog og blev sprængt i luften ved en bro over floden Elster.

Efter Poniatowsky kom en pige, der hed Ane, men derpå kom endnu to små brødre, nemlig: Montebello f. 1837 og Nicolaus Damremont f. 1838.

Niels Møller fotograferet i anledning af sin 75-års fødselsdag i 1873, kort tid inden sin død.

Montebello var opkaldt efter en fransk general ved navn Lannes, som Napoleon havde udnævnt til hertug af Montebello i 1804. Nicolaus Damremont blev opkaldt efter zar Nikolaj 1 af Rusland samt en fransk general, der var død i 1837, som hed Damrémont, og som man i øvrigt ikke kan finde meget skrevet om i de generelle leksika.

Niels var i det hele taget stadig meget bange for endnu en engelsk landgang på dansk jord, og han talte ivrigt for oprettelsen af flere frivillige rytterkorps, men idéen bredte sig trods alt ikke udenfor Gladsaxes grænser. Niels´ ældste søn, Jørgen, overtog efterhånden eksercitsen af Buddinges frivillige Rytterkorps, men i 1861 skete der det tragiske, at Jørgen fik cancer og døde, kun 34 år gammel. Niels, som var godt oppe i årene, kunne ikke eksercere med de unge, som nok fandt ham lidt latterlig, og Hans var noget tungnem. Så i løbet af 1870´erne døde rytterkorpset helt ud. Efter krigen i 1864 var det også morderlig svært at overbevise nogen unge mennesker om, at fjenden hed England!

Et af de steder, hvor Niels angiveligt talte højlydt om sine idéer med hensyn til rytterkorps og fædrelandskærlighed m.m., var i gæstgiveriet „Solen" i Pustervig i København, som han gæstede, når han var i staden for at besøge sin søster i Nørregade. En af tilhørerne var en student ved navn Kristrup, og han brugte løjtnant von Buddinge i et syngespil, der blev opført på Hofteatret. Denne version af Genboerne gik dog hurtigt i glemmebogen, for at blive revideret af Hostrup, som også udvidede karaktertegningen af løjtnanten, som Hostrup ligesom Kristrup formentlig har mødt i „Solen".

Hustru nummer 3 gennemtrumfer skolelærdom

Niels Møllers første kone, Karen, som var mor til alle børnene, gik hen og døde, knapt 44 år gammel i januar 1844. Derpå fik han en husholderske, Ane Marie, som han giftede sig med i maj 1845 i Lyngby Kirke, selvom de var et umage par og ikke just kunne enes. Ane Marie døde i marts 1850, og nu lykkedes det Niels at finde en ny husholderske, som han kunne enes med, og han giftede sig derfor atter. På dette tidspunkt var de ældste børn voksne. Nicolaus Damremont var omkring 14.

Én af Niels´ fikse idéer gik på, at havde børnene bare lært at læse, så kunne de altid senere tilegne sig viden om alt andet, hvis de fik behov for det. Trods alt skulle de være landmænd, så det vigtigste var, at de fik jord under neglene fra barnsben. Niels´ nye hustru, Helga, var langt fra enig i den opdragelsespolitik, og hun sørgede for, at Nicolaus Damremont kom i skole i København, og sidenhen fik han også lov at læse videre på en handelsskole. De øvrige børn måtte klare sig med et absolut minimum af boglig lærdom, og især for Poniatowsky og Montebello kom det til at svide hårdt senere i livet.

Nicolaus Damremont

Nicolaus var den yngste af brødrene, men skæbnen magede det således, at han blev den, der skulle arve Marielyst. De andre brødre blev sat i vej, ved at Niels gældsatte Marielyst og købte dem gårde i nærheden, og den ældste bror, Jørgen, døde jo.

Nicolaus blev efter en langvarig forlovelse gift med Laura i 1871, hvis forældre var kroholdere i Slukefter nær Dyrehaven. Men Niels havde ikke i sinde at gå på aftægt, han sad endnu fast i sadlen på Marielyst, så det ikke helt purunge par (29 og 31 år) måtte lade sig nøje med svigermoderens lille gård i Værløse, som Nicolaus blev ansat til at bestyre. Laura og Nicolaus´ ældste datter, Karen Johanne, blev født i Værløse i 1873. Samme år døde omsider Niels, og den lille familie flyttede til Marielyst.

Nicolaus Damremont Møller. Billedet er næppe taget i Gladsaxe, hvor den første telefoncentral kom i 1904.

I 1875 fødtes endnu en lille pige, som blev døbt Laura, men hun døde allerede i august året efter, kun tre måneder før Edel Alvilda blev født. I årene derefter fødtes sønnerne Niels Kryger, Lars Ove og Hugo Nicolaus.

Samme år som Edel Alvilda blev født, blev Nicolaus opfordret til at lade sig vælge ind i Gladsaxe Sognerråd. Her kom han til at sidde fra 1876 til 1893 som en ægte Estrup-fan og højre-mand. I årene 1880 til 1890 var han formand for sognerådet og ansvarlig for sognerådsarkivet.

Lille Edel og hendes opvækst

Lille Edel og hendes søskende kom til at gå hos lærer Emil Sauter i Gladsaxe Rytterskole. Emil Sauter var en mand med mange jern i ilden. Han brændte for et skolemuseum, og han var engageret i den gryende fagbevægelse. Efter Nicolaus´ mening, var han alt for optaget af disse udenoms ting! Han var alt for ofte væk, undervisningen blev ikke koncentreret nok, men eftersom en officiel klage over lærer Sauter skulle gå gennem præsten ved Gladsaxe Kirke, og Nicolaus havde raget uklar med denne ved faderens begravelse, så opgav han at klage, og ansatte i stedet en privatlærerinde til sine to døtre samt tre af nabogårdenes piger. Drengene blev sendt i privat realskole i København. Dette skete i 1884.

I hjemmet på Marielyst holdt man både kokke- og stuepige. Moderen, Laura, var en sværmerisk natur, der kunne læse romaner, skrive digte og spille klaver hele dagen. Det var nødvendigt med pålidelige hjælpere i huset, hvis ikke det hele skulle sejle. Nicolaus havde travlt, både med gården og sognerådsarbejdet, og ikke mindst med anlægget af Københavns nye befæstning, hvor der alene i Gladsaxe skulle anlægges to forter og to batterier.

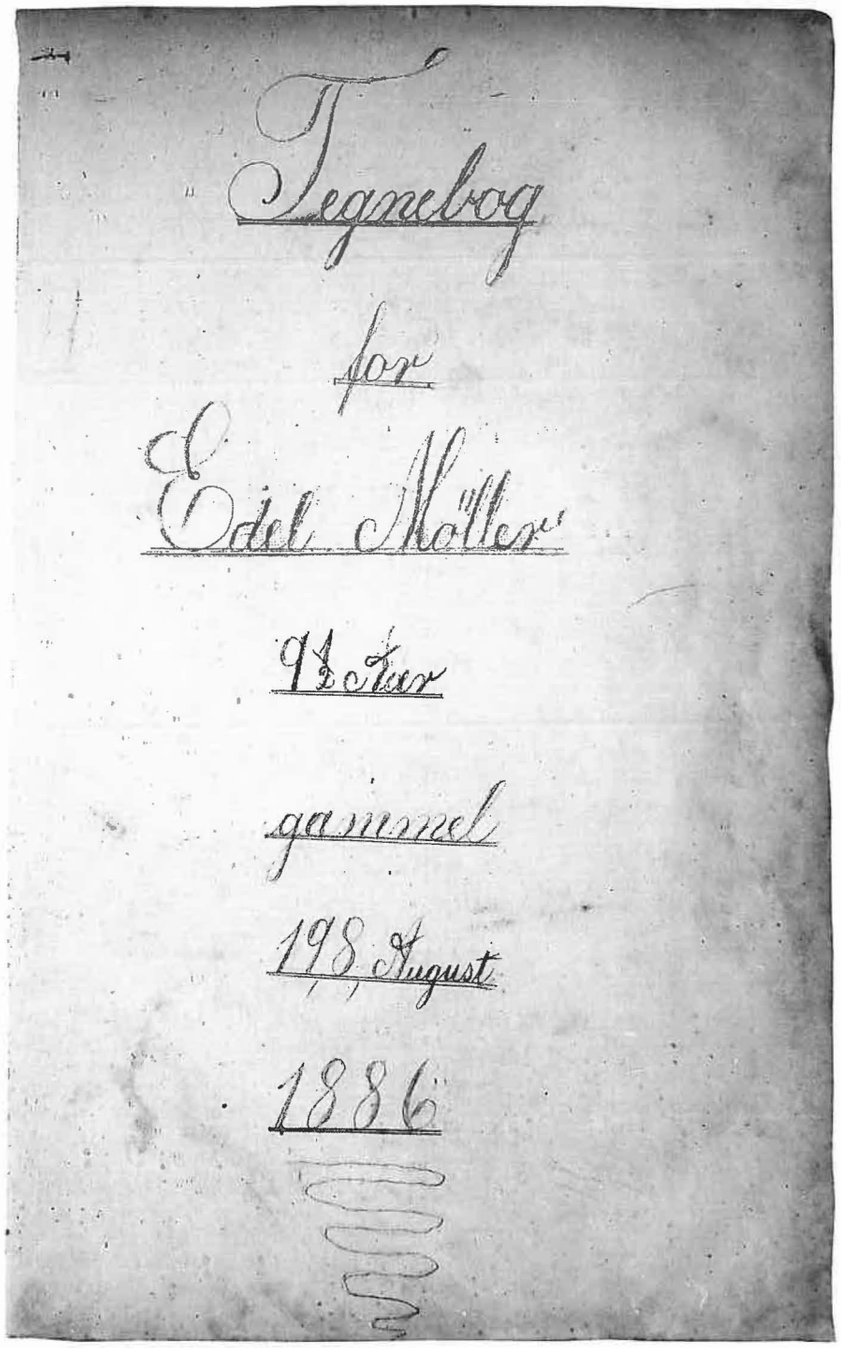
Slutningen af 1880´erne bød på krise i landbruget. Priserne på korn faldt, og Nicolaus´ to brødre, Poniatowsky og Montebello, gik konkurs, og måtte dybt forarmede søge til København, hvor de kunne forbande deres fars modvilje mod boglig lærdom, idet ingen af dem havde nogen form for uddannelse at falde tilbage på.

Men indtil videre holdt Nicolaus skindet på næsen, selvom krisen også kradsede hårdt på Marielyst. Lille Edel begyndte i disse år at udvise talent for tegning. Så stort talent, at hun fik tigget sig til en af de gamle fattigvæsensprotokoller i faderens sognerådsarkiv. Dén fra 1862 til 1867 var kun halvvejs brugt op til officielle formål. Resten autoriseredes til „Tegnebog for Edel Møller 9½ Aar gammel". At lige netop fattigvæsensprotokollen, der sluttede i 1867, ikke var skrevet ud, er der en naturlig forklaring på. Man ruttede bestemt ikke normalt med papiret dengang. Det var dyrt. Men i 1868 mistede præsten sin rolle som født medlem af sognerådet. Før 1842 havde præsten været født formand for fattigvæsenskommissionen, mens han i årene mellem 1842 og 1868 stadig var medlem, og normalt enten stadig fungerede som formand, eller i det mindste som sekretær. Men i 1868 blev fattigvæsenet rent kommunalt, og derfor endte den uafsluttede fattigvæsensprotokol i sognerådets arkiv hos Nicolaus Møller.

Edel tegnede og tegnede. Fine damer og heste, heste, heste. Man skulle ikke tro, at et lille landmandsbarn kunne finde heste så fascinerende, de har dog været en del af dagligdagen, men hun var lige så hestegal som de fleste piger i dag.

Skæbneåret 1894

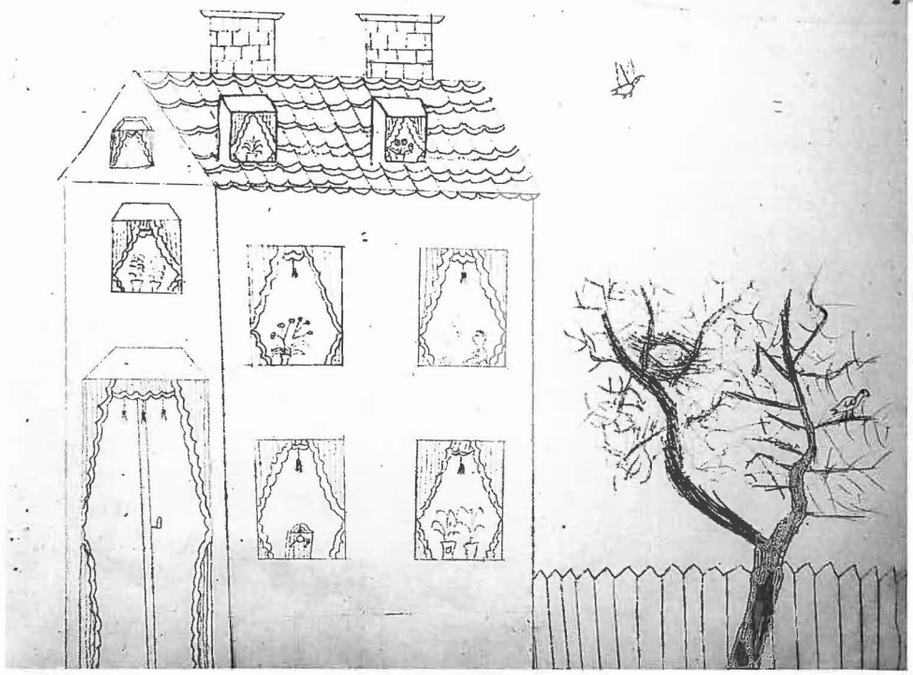
1894 blev et omvæltningens år i familien Møller. Marielyst måtte på tvangsauktion, og budene blev meget lave p.g.a. hovedbygningens ringe stand. At jordens bonitet var glimrende, glemte auktionarius

Tegnebog
for
Edel Møller
9½ Aar
gammel
19 August
1886

Forsiden af Edels tegnebog fra 1886.

Herskabet til hest.
Mange af Edels heste minder meget om hinanden. Hun kan have brugt skabelon og kalkerpapir, men at hun selv havde evner udi tegnekunsten var ubestrideligt.

Dette hus tegnet af lille Edel i 1886 kan have haft en vis lighed med Møller-slægtens byhus på Nørregade, men der har ikke været have til Nørregade-huset.

at fremhæve. Nicolaus stod uden tag over hovedet og absolut uden penge, men i modsætning til sine brødre havde han en uddannelse at falde tilbage på.

Familien flyttede til Helgesvej 25, 1.tv. på Frederiksberg. Lejligheden var godt nok alt for dyr, men Nicolaus fik arbejde som bogholder på Frederiksberg Hospital, de to ældste sønner kom i håndværkslære, Karen blev lotterikollektrice, og Edel med tegnetalenterne fik friplads på Tegneskolen for Kvinder, hvor hun gik hver formiddag.

Om eftermiddagen måtte Karen og Edel passe hjemmet og husholdningen. Der var ikke længere råd til tjenestefolk, men deres mor, Laura, befandt sig stadig i en drømmeverden og var ude af stand til at passe lejligheden endsige tage et arbejde.

Edels liv fra 1900-1906

I 1900/01 flyttede Laura og Nicolaus til Nyelandsvej 38, 2. sal, ligeledes på Frederiksberg. Både Karen, Edel, Lars Ove og Hugo flyttede med, mens Niels var flyttet ind hos noget familie på Jagtvej 39.

Mens Edel stadig boede hjemme, var der ind imellem kommet unge mænd på besøg, men Edel havde fået en meget dyb og mandhaftig stemme, og når hun åbnede munden, så tog de mulige bejlere flugten. Sådan lød Edels egen forklaring i hvert fald. Men i praksis kan det også have haft betydning, at hun kom fra et falleret hjem og var uden medgift. Dét sociale lag, hun var opdraget i, blandt bedrestillede gårdmænd, blev hun helt udelukket fra ved flytningen til Frederiksberg. Desuden har det næppe heller hjulpet, at hendes forældre blev mere og mere afhængige af både Edel og de andre søskende.

I 1904 ramtes både Laura og Nicolaus af hjerneblødninger. Laura blev hårdest ramt og kom aldrig siden ud af sengen. Nicolaus måtte stoppe med arbejdet på Frederiksberg Hospital, og havde familien manglet penge før, så blev det da helt slemt efter tabet af faderens indtægt og behovet for fast sygeplejerske til Laura.

Edel var på dette tidspunkt færdiguddannet, men havde ifølge Frederiksberg Kommunes skattelister ikke arbejde. Hun blev nu hjemme og passede forældrene. De andre søskende var stemt for at søge alderdomsunderstøttelse til forældrene, men Edel modsatte sig. Hun mente klart, at de var opdraget til at sørge for deres forældre, og sådan blev det.

Laura døde i januar 1906, og Nicolaus døde i juli samme år. I skiftet står der lakonisk: „I Anledning af fhv. Landmand Nicolaus Damremont Møllers Død bemærkede Skifteforvalteren, at det for ham er oplyst, at Afdødes Efterladenskaber kun bestaar i ubetydeligt Bohave, hvis Værdi er utilstrækkelig til Begravelsen, den bekostes af Afdødes Søn, Snedker Lars Ove Møller. Til ham udlagdes derfor Efterladenskaberne".

Hjemmet gik i opløsning i løbet af 1906, men af skattelisterne på Frederiksberg kan man se, at Edel fik arbejde som mønstertegner efter forældrenes død. Hun fik arbejde hos en broderihandler på Østergade i København, hvor hun tegnede blomster og monogrammer på duge, servietter, m.m. Startlønnen var 7 kr. om ugen.

Et langt liv i nøjsomhed

Edel beholdt så vidt vides sit job hos broderihandleren på Østergade, til hun blev berettiget til aldersrente, datidens folkepension. Af testamentet kan man i hvert fald se, at hun fik en sølvbowle i 25 års jubilæum, men desværre ikke hvad arbejdsgiveren hed. Hun nåede at flytte en del rundt i København og på Frederiksberg. Det meste af sit voksne liv bo-

ede hun dog i København. De første mange år efter forældrenes død i lejede værelser, først i Nørregade, så på Sofievej på Frederiksberg og siden en længere årrække i Blågårdsgade i København, som på det tidspunkt var en af Københavns travleste og mest driftige forretningsgader. Hun fik formentlig aldrig sin egen lejlighed.

Boligsituationen efter første og anden verdenskrig var katastrofal. I mange år var kravet for en lejebolig, at man kunne fremvise vielsesattest. Det kunne Edel aldrig. Den sidst kendte adresse før plejehjemmet, var Kurlandsgade 26, 2. sal. Men går man til Kraks vejviser, så står fru G. Poulsen på denne adresse. Om fru Poulsen har holdt regulært pensionat eller blot lejet et værelse ud, det vides ikke. Men det tyder i hvert fald på, at Edel aldrig fik sin egen lejlighed. Edel boede stadig i Kurlandsgade 26 i januar 1953.

Edel endte sine dage på stiftelsen Gammel Kloster på Lersø Parkallé 28, men præcis hvornår hun flyttede ind, vides ikke. Stiftelsen var en direkte efterfølger til Helligåndshuset, som var oprettet i katolsk tid, men som efter reformationen blev det statslige hospital for fattige og syge. Stiftelsen fik nyt navn i 1607, nemlig: Ny Vartov. Chr. 4. flyttede stiftelsen ud til Østerbro ved Trianglen, hvor det blev ødelagt af svenskerne i 1658. Beboerne blev dog reddet og genhuset i Københavns indre by. Fra 1666 fik stiftelsen plads i en bygning i Farvergade. Bygningen blev overtaget af Københavns Kommune i 1934, og stiftelsen blev flyttet ud til splinternye og moderne bygninger på Lersø Parkallé under navnet: Gammel Kloster.

D. 5/4-1953 døde Edel Alvilda Møller, næsten 77 år gammel. Hun havde skrantet i nogle måneder. Den direkte dødsårsag var lungebetændelse, men tre uger tidligere havde hun haft en hjerneblødning, som hun endnu ikke var kommet sig helt over, og desuden havde hun fået konstateret brystcancer.

Kort tid inden sin død, nærmere betegnet i januar samme år, mens hun stadig boede i Kurlandsgade, havde hun fået sin yngste bror Hugos søn, landsretssagføreren Poul Møller (senere konservativ finansminister), til at hjælpe sig med at skrive testamente. Søsteren Karen og brødrene Lars Ove og Hugo, levede stadig. Den ældste bror, Niels, var død, men hans fire børn skulle arve i hans sted. Boet var ikke rigt, men der var ting af affektionsværdi, såsom sølvtøj, smykker, porcellæn m.m.

Edel blev begravet 9/4-1953 fra Solbjerg Kirkegårds søndre kapel og kom til at ligge sammen med sine forældre.

Kilder og litteratur

Asger Møller: Min navnkundige Oldefar Løjtnant v. Buddinge. 1988.
Folketællinger for Gladsaxe Sogn: 1840, 1880, 1890
Kirkebogsopslag vedr. Laura, Edel Alvilda og Jørgen Wilhelm Møller
Da vi var bønder – gladsaxe-gårdenes historie af Lone Dam m.fl. 1999.
Gladsaxe fattigvæsensprotokol 1862-1867 (Edel Møllers tegnebog)
Salmonsens leksikon vedr. Montebello, rytteri og Poniatowsky
Kraks vejvisere over København
Mandtalslister for Frederiksberg 1905/06 og 1906/07
Skatteliste for Frederiksberg 1900/01 og 1906/07
Politiets registerblade for København 6. stat
Skifteprotokol for Frederiksberg Birk bind XIII fol. 97
Københavns Byret: Skifteretten: Bo nr. B-1207-53
Kraks blå bog 1997: Poul Møller
Samtale med Jørgen Gastrup, efterkommer af Møllerslægten fra Buddinge

Margrethe Nissen, stående til venstre, var enke efter gårdejer Thomas Nissen fra Lydersholm.
Her står hun sammen med Margarethe og Mathias (nyforlovede), mens Gustav og Engeline sidder foran.

Hareskov Kuranstalt – visioner og virkelighed

Af: Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv

Forhistorien

I Slesvig, nærmere betegnet Ludersholm (i dag: Lydersholm) i Tønder Amt, blev der i årene 1871 til 1877 født tre søskende med navnene Mathias, Gustav og Engeline Nissen. Børnene hørte efter krigen i 1864 til det danske mindretal og måtte i 1889 ind og aftjene tre års værnepligt under kejser Vilhelm II. Da værnepligten var overstået i 1892, rejste familien, der ud over de tre børn kun bestod af moderen, Margrethe Nissen, f. 1836, til Danmark. Her slog de sig ned hos deres formynder, A.C. Nissen, der ejede Missionshotellet i Løngangsstræde i København. Mathias og Gustav var hhv. 21 og 19 år gamle.

Engeline flyttede siden tilbage til det sønderjyske efter sit giftermål med pastor Jørgensen fra Hadersley, men brødrene Nissen forblev på Sjælland til trods for at Nordslesvig incl. det overvejende tysksindede Tønder Amt i 1920 blev stemt hjem til Danmark. I første omgang sendte onklen begge brødre på landbrugsskole i Lyngby. Mathias blev siden landbrugselev på Dyrehavegård ved Lyngby, der ejedes af onklen, A.C. Nissen. Men i 1895 købte de Højgård i Bagsværd, hvor de tre søskende samt moderen slog sig ned. Da Mathias skulle giftes manglede familien plads, og de købte gården Lysholm i udkanten af Roskilde. Her flyttede de nygifte ind i juni 1899 og her blev deres ældste søn, Thomas, født 21/3-1900.

Gustav ville hellere have med maskiner at gøre og derfor startede brødrene i fællesskab Lyngby Mejeri på Lyngby Hovedgade i 1902. Lysholmgård blev solgt og Mathias flyttede ind på Højgård, hvor søn nr. to, Ivar, blev født i 1901. Samme år byggede brødrene villaen på Kastanjevej i Lyngby. Det var et stort rummeligt hus med to lejligheder. Deres mor og Engeline boede på 1. sal og Gustav, der nu var nygift, boede i stueetagen. Familien i Lyngby voksede efterhånden med i alt fem børn, mens der i alt kom seks børn på Højgård.

Bagsværd var et område i stor vækst i begyndelsen af 1900-tallet. Jernbanen blev indviet i 1906 og fik enorm indflydelse på byens vækst. Med jernbanen fulgte bl.a. initiativer som Bagsværd Kostskole og restaurant Søpavillonen, ligesom man reklamerede med søens og skovens rekreative værdi.

Det var brødrene Mathias og Gustav Nissen, der fik idéen til Hareskov Kuranstalt. Flere af familiens medlemmer havde nemlig været på dyre kurophold i Tyskland, men hvorfor ikke i stedet søge helse ved den smukke sø i den hjemlige idyl og simpelthen oprette et kurhotel i Bagsværd?

Finansieringen

Som tænkt, så gjort. Mathias og Gustav Nissen gik i gang med at finde interesserede parter, der ville skyde penge i foretagendet. Deres mening var, at de ville oprette et familieinteressentskab. Interessen-

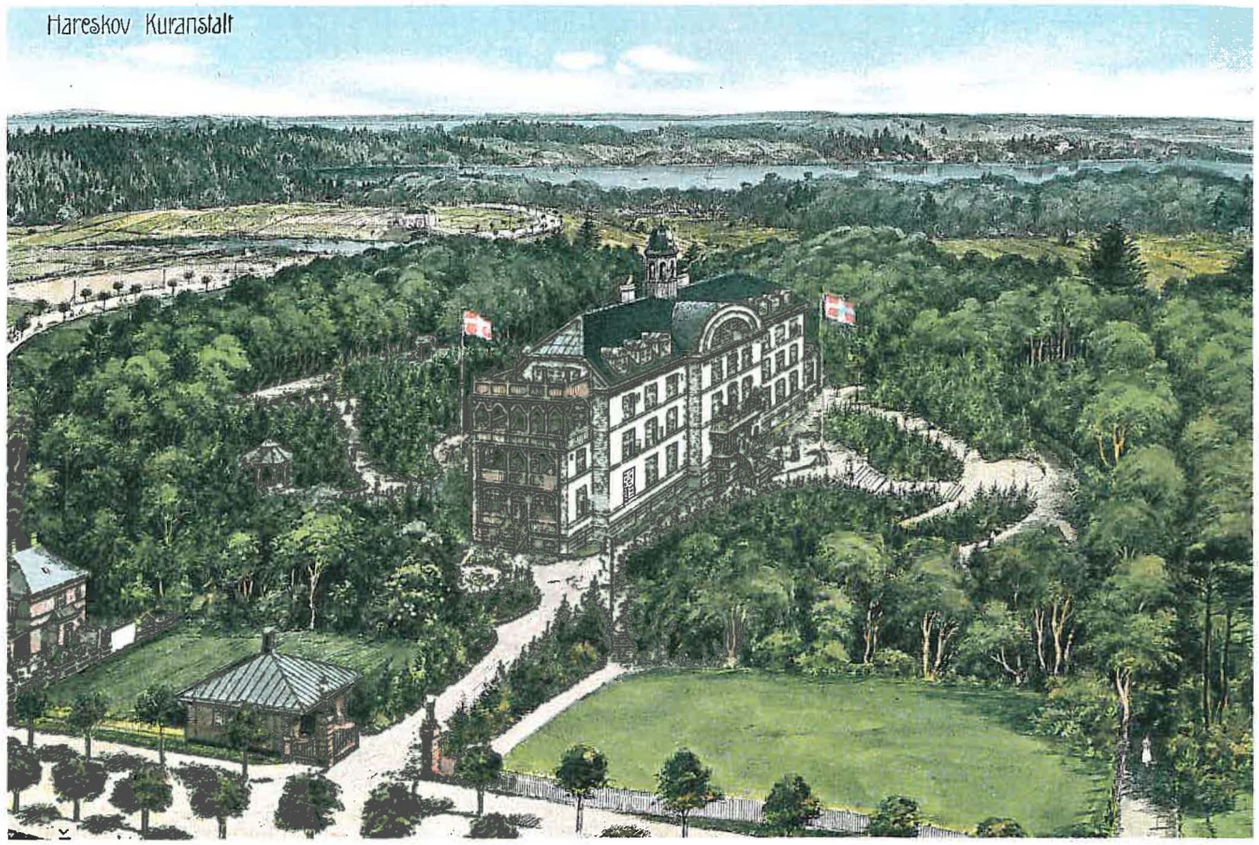

Lyngby Mejeri omkring år 1900.

terne skulle have del i kuranstaltens overskud i forhold til deres indskud. Men selvom interessen var stor, så var der ingen af de øvrige interessenter, der havde så mange penge og så megen jord som brødrene Nissen.

Mathias og Gustav lagde ud med at få arkitekt C.J. Schwartz fra Lyngby til at tegne den pompøse hovedbygning på matriklerne 14z og 14ba. Et stort område på omtrent 9 tønder land, der i daglig tale hed Sandværksskoven. Byggeriet gik i gang i 1907 og i april 1908 kunne de første patienter modtages.

Hovedbygningen forblev indtil 1918 ejet af brødrene Nissen alene. Først i november 1918 fik de tre øvrige interessenter lov til at købe sig ind i selve hjertet af kuranstalten med mindre andele på hhv. ti eller femten fireoghalvfjerdsindstyvendedele af den totale værdi. Brødrene Nissen var med andre ord til deres død 10/7-1934 (Mathias) og ca. 1940

Hareskov Kuranstalt omkring 1908. Håndkoloreret postkort. Postkortene blev effektivt brugt som reklame for stedet, og der findes stadig stadig bevaret omkring 40 forskellige motiver.

(Gustav) totalt dominerende i økonomisk henseende, hvad angik Hareskov Kuranstalts finanser. Allerede få måneder efter Kuranstaltens åbning, kunne de glade interessenter notere, at behovet for kurbade var umætteligt. De ca. 40 sengepladser i hovedbygningen forslog ingen steder. Derfor donerede brødrene Nissen en del af den grund, der i dag svarer til Bagsværdvej 254 – altså en del af Bagsværd Friskoles område nu, til interessentskabet. Her var i 1907 blevet bygget en stor villa af murermester Madsen, der fik navnet „Havehuset".

Mathias og Gustav Nissen skød hver 19.500 kr i interessentskabet. Deres søster, frk. Engeline, lagde 10.000 kr. og blev desuden udnævnt til kuranstaltens første forstanderinde. Desuden skød viktualiehandler J.P. Jensen Istoft og bogholder Hjemdal, der siden blev inspektør på „Kuren", penge i den påtænkte kuranstalt. De to sidstnævnte var også beslægtede med brødrene Nissen, så grundidéen med et familieinteressentskab holdt gennem næsten hele kuranstaltens historie.

Henholdsvis billigt og dyrt soveværelse. Forskellen var markant helt ned i de mindste detaljer såsom gardiner og spejle. Man fik nøjagtigt, hvad man betalte for.

Fire sygeplejersker/massøser foran norske hus ca. 1920.

Kuranstaltens indretning

Københavns Amts Avis skrev d. 13/5-1907: „Hovedbygningen bliver opført i Palæstil med Spir og Fronton. I nederste Etage indrettes Rum til Bade, Gymnastik og Sløjd samt de fornødne Rum til Maskin- og Dampanlæg. Alle Slags Bade her kunde erholdes, saasom Kar-, Douche-romerske-russiske, Gythe-Massage-Damp- og elektriske Lysbade m.m. En meget stor Stentrappe fører fra Pladsen foran Bygningen op til Stueetagen, hvor det første Rum er en stor flisebelagt Vestibule, hvor en bred og magelig, fritliggende Trappe fører op til de øvre Etager. Omkring Vestibulen grupperer sig Dagligværelser med stor lukket Glasveranda mod Syd, Billardværelse, Rygeværelse, Læseværelse, Skriveværelse og Spisesal, samt endelig Lægeværelse med Laboratorium, og Kontor for Administrationen. Paa 1ste og 2den Sal findes Patienternes Værelser samt aabne Altaner og Verandaer, og endelig i Tagetagen findes Solbad med tilhørende Afklædningsrum og Betjeningens Værelser".

Skovalléen 24 (i dag 24a), var overlægens privatbolig.

Patienterne boede på 1 eller 2-sengsstuer. Der var ganske stor forskel på indretningen – og dermed også prisen – på de forskellige værelser. Men fælles for alle værelser var, at der var elektrisk lys, centralvarme og en håndvask. Omkring 1920 fik man oven i købet både varmt og koldt vand indlagt i alle husets værelser. Tidligere havde man måttet nøjes med det kolde vand.

Hierakiet og personalet

Gustav og Mathias Nissen var klart drivkraften bag Kuranstalten, men de fik god, faglig støtte fra mange sider. Doktor H.P. Lund var med til at indrette kuranstalten og blev siden ansat som stedets første læge. Lægen var stedets nøgleperson. Uden en læge, ingen anerkendelse, ingen respekt og ingen patienter. Selve kuranstalten blev ledet af en inspektør og en forstanderinde. Han tog sig af økonomi m.m., hun havde det overordnede ansvar for at hushold-

ningen fungerede. Lige under forstanderinden rangerede oldfruen, oversygeplejersken, massøsen, overbadersken/bademesteren og sidenhen køkkenchefen. Første forstanderinde var som nævnt frk. Engeline Nissen. Engeline Nissen rådede over et personale bestående af husassistenter, vaskekoner, køkkenassistenter, sygeplejersker, serveringsjomfruer, massøser, stuepiger m.m. I 1911 var der ansat 14 kvinder og 4 mænd på „Kuren".

Gennem årene var der altid et mindre antal herrer ansat på „Kuren". Der var normalt en køkkenkarl, en maskinpasser, et par „stuekarle" og en gartner og udskiftningen blandt de få herrer var stor. Den store undtagelse var lægerne og inspektørerne. H.P. Lund var læge på „Kuren" i fem år. Bestyrelsen for interessentskabet ville faktisk gerne have fornyet hans kontrakt, men krævede, at han fremover skulle have fast bopæl på „Kuren", hvilket H.P. Lund ikke ville, da han også havde en massageklinik og massøseskole i København. Han afløstes derfor af Axel Hansen, der forblev på stedet indtil 1936 og var meget vellidt af stedets gæster. Pr. 1/1-1937 afløstes han af Einar Geert-Jørgensen. Overlægerne boede fra 1922 i en særskilt lægebolig, der i dag har adressen Skovalléen 24.

De større beslutninger af især økonomisk art blev truffet af de fem, efterhånden aldrende herrer, der udgjorde interessentskabet. Selvom de enkelte deltagere i interessentskabet havde bidraget med forskellige beløb fra start af, så blev alle afgørelser truffet ved simpel stemmeflerhed. Overskud eller tab ved Kuranstaltens drift blev delt efter interessenternes forholdsvise indskud fra start af.

I 1930´erne, da Hareskov Kuranstalt havde flest patienter, var der fastansat omkring 35 medarbejdere. Nogle arbejdede der kun ganske kort tid, men mange forblev ansatte i mange år. Stedets forstanderinder, oldfruer, køkkenchefer og andre ledende, kvindelige personalekategorier blev typisk på „Kuren" indtil de skulle på plejehjem, hvilket ikke kan undre, når man betænker, at jobbene opfattedes som kald og i øvrigt ikke indbefattede nogen form for optjening af pension! „Kuren" var den interne betegnelse for Hareskov Kuranstalt.

Løn og ansættelsesforhold

Løn og ansættelsesforhold var meget forskellige for de forskellige personalekategorier. Lægen figurerer først ret sent i det almindelige lønregnskab, men fik generelt 2½ gang så meget som „Kurens" inspektør. Både lægen og inspektøren havde fri bolig i form af større villaer. Lægens villa var dog langt større end inspektørens hus: Lille Skovbryn.
I oktober 1943, nøjagtigt et år før „Kurens" endeligt, så lønnen ud som følger for ledelsen: Inspektøren, hr. Hjemdal, tjente 400,- om måneden. Forstanderinden, der officielt rangerede på niveau med inspektøren, men tog sig af den overordnede husførelse, tjente 200,- om måneden. Køkkenchefen, som også var en kvinde, havde 182,25 kr. om måneden. Overbadersken fik 100 kr. om måneden, mens den tilsvarende stilling på herresiden som bademester gav 357,38 pr. måned.

Alt personale boede normalt på „Kuren" og havde fri kost og logi. Værelserne var meget forskellige i størrelser og indretning efter vedkommendes plads i hierakiet. Kvinderne var ugifte frøkener og boede i funktionærboligen, som stod færdig i 1918 og havde plads til 33 funktionærer. I hovedbygningen fandtes også enkelte værelser for de ansatte i tagetagen, men de var af ringere kvalitet. Mændene i ledende stillinger havde væsentlig bedre boliger og højere løn, så de kunne stifte familie. Blev kvinderne gift og stiftede familie, stoppede de normalt som aktive på arbejdsmarkedet. Dette var normalen i samtiden, men virker odiøst i dag.

Moderne behandling omkring 1930.

Nye tider

Med Einar Geert-Jørgensen som læge, blev der taget hul på et nyt og dramatisk kapitel i interessentskabets historie. Geert-Jørgensen forlangte nemlig at blive medinteressent i Interessentskabet Hareskov Kuranstalt og lagde et indskud på 20.000 kr. Med det beløb blev han den, der på det tidspunkt havde afgjort mindst andel i „Kuren", for Mathias Nissens enke sad med en andel på 97.500 kr. og ligeså gjorde Gustav Nissen. De øvrige medinteressenters andele lå på 50-75.000 kr.

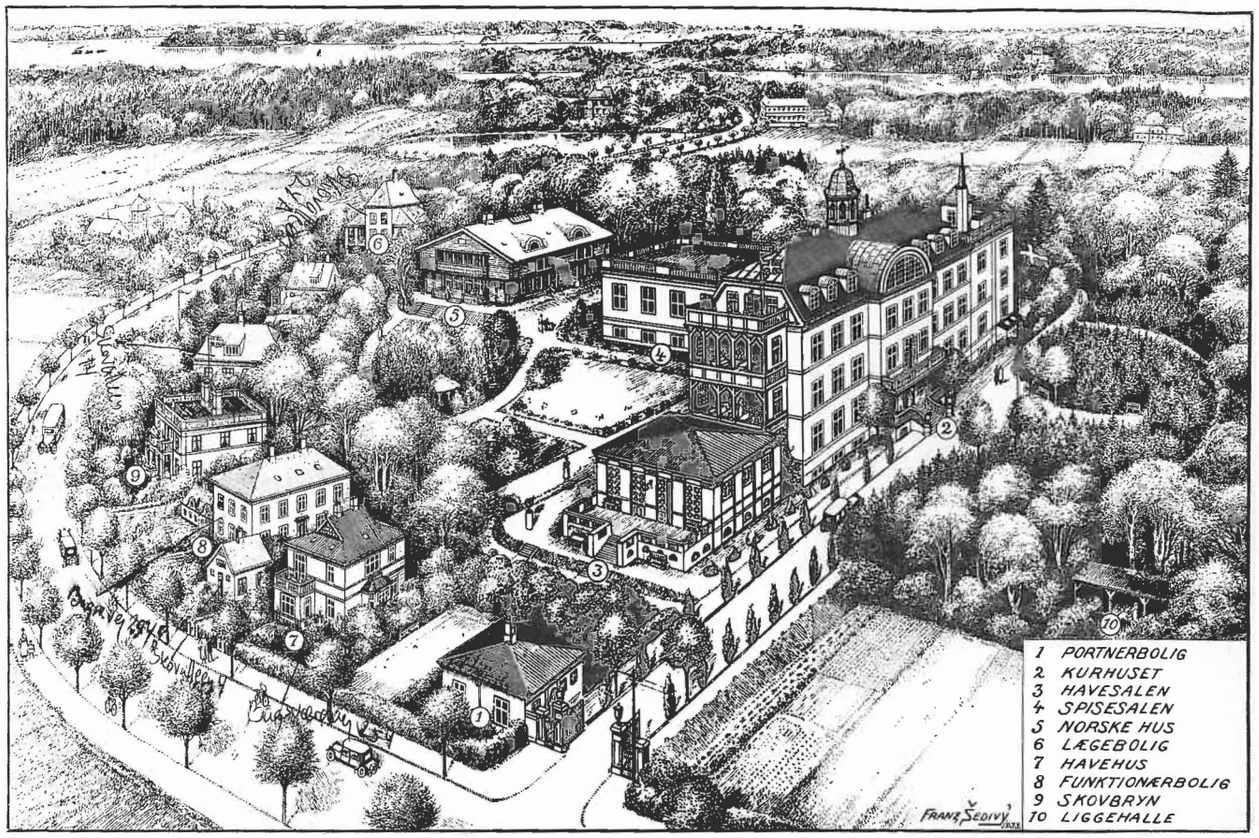
Einar Geert-Jørgensen havde nu den lægefaglige ledelse af Hareskov Kuranstalt og sad desuden i interessentskabet og kunne stemme på lige fod med stedets grundlæggere. Geert-Jørgensen var en habil læge med mange idéer. Helt præcist hvad der gik galt, kan man kun få at vide fra Geert-Jørgensens side, da han udtalte sig i skarpe vendinger til pressen og Den danske Lægeforening, men sikkert er det, at han blev fyret d. 11/11-1940 med stor offentlig opmærksomhed til følge. Bestyrelsens flertal klagede over, at Geert-Jørgensen ikke tjente penge nok. I BT d. 1. december 1941 kunne man læse følgende udtalelse fra Geert-Jørgensen: „Man bebrejder mig, at jeg tog for daarlige Patienter, og at Folk af Frygt for at faa et Stempel ikke turde lade sig indlægge. Jeg har sendt Lægeforeningen en Liste over en Række fremtrædende Personligheder, som ikke een, men flere Gange har været indlagt hos mig, uden at dette tilsyneladende i hvert Fald har skadet dem eller forringet deres sociale Anseelse". Karen Aabye, der forfattede artiklen til BT, frittede Geert-Jørgensen yderligere og spurgte, om der ikke var andre årsager til fyringen. Geert-Jørgensen svarede: „Jo, Ærlig talt... Jeg opfatter Bestyrelsesflertallet som gamle Mennesker, som Tiden efterhaanden er løbet fra, og jeg skal indrømme, at vort Syn paa Kuranstalten som Helhed og paa menneskelige Forhold er væsentlig forskellige...Nej, en Bestyrelse som den der i Dag sidder paa Hareskov Kuranstalt, kender ikke Livet og Lunets kostelige Gave". Sammenfattende kan man sige, at de lægefaglige og økonomiske interesser ikke var lette at forene og at bestyrelsen nok trængte til yngre blod! Einar Geert-Jørgensen blev efterfulgt af overlæge O. Jul Nielsen.

Samme år oprettede interessenterne, der i parentes bemærket nu udelukkende bestod af herrer, da Engeline havde giftet sig med pastor Nicolaj Jørgensen i Haderslev og overdraget ham hele sin del af Hareskov Kuranstalt, en reservefond. Reservefonden var på 45.000 kr. og skulle dække eventuelle underskud.

Bygningerne anno 1919 blev også vurderede og genforsikrede mod brand. Selve kurbygningen var vurderet til 310.000 kr., hvilket var en anselig sum i et samfund, hvor en faglært arbejder til eksempel tjente 1,70 kr. i timen. Den næststørste og -dyreste bygning var funktionærboligen fra 1918. Af øvrige bygninger var der bl.a. „Skovbryn" (Skovalléen 10, nu revet ned til fordel for parkeringspladser) og Norske Hus fra 1916-17 (nedrevet i 1976 til fordel for Hareskovbos udvidelse). I alt var Hareskov Kuranstalts bygninger forsikret for 502.000 Kr.

Hvis Kuranstalten skulle være rentabel, så krævedes der naturligvis en pæn belægningsprocent. Kuranstalten var oprindelig bygget til at kunne huse max. 40 liggende patienter/kurgæster ad gangen. Den første sæson, som startede ved indvielsen 11/4-1908 og sluttede 12/12 samme år havde man haft 190 patienter. Da de fleste patienter boede på stedet i mellem 30 og 40 dage, gav Kuranstalten hurtigt et pænt overskud.

Fem år senere i 1913 nåede man op på 572 kurgæster, som blev et længere antal dage og benyttede bade m.m. Desuden var der 57 ledsagere til

Dette oversigtsbillede har været vist i mange sammenhænge, men det er godt, for det viser alle Kurens bygninger i dens storhedstid. Det var et stort kompleks.

kurgæsterne. Ledsagerne (oftest mænd) boede også på stedet, men passede typisk deres forretninger i dagtimerne, så de kun var på kost og logi. Herudover havde der været en enkelt endagsbesøgende til en indlagt kurgæst.

Sommersæsonen havde højst belægningsprocent. Alt var normalt udsolgt til sidste sengeplads. I hovedbygningen var der som sagt plads til max 40 patienter. I Havehuset havde man plads til yderligere 12 patienter og i nærliggende, private hjem, havde man købt sig til sengepladser til yderligere 20 patienter. Det mest luksuriøse var at bo i Havehuset og her varierede prisen for et værelse fra 5 til 10 kroner. I hovedbygningen varierede priserne fra 3,75 til 5 kr. Værelser i omkringliggende villaer betalte patienten omkring fire kroner for. Alle priser includerede fuld forplejning i Kuranstaltens hovedbygning.

Første side i et lille reklamehæfte.

I 1932 nåede man kurgæst nummer 10.000, og det blev fejret efter alle kunstens regler.

Forplejning og dagsrytme

Om sommeren var der morgenbord mellem 7 og 9. Om vinteren fik folk lov at sove en time længere. Morgenbuffeten bestod af: Havregrød, øllebrød, æg, kød, ost, brød, smør, mælk, te og kaffe eller kakao. Kl. 8.30 var der hver dag morgenandagt. Middag var kl. 13 og bestod af to retter og dessert. Efter middagen var der hviletid og der skulle være ro overalt. Klokken 15.15 var det te-tid og klokken 19 spiste man til aften. Aftensmaden var også buffet, hvor man kunne vælge mellem en varm ret og koldt bord. Hertil fik man mælk eller te. „Øl og Vin, Fløde og Ekstramaaltider, der ikke ere ordinerede af Lægen, betales særskilt". En sukkersygediæt kostede 50 øre ekstra pr. dag, mens alle andre diætformer indgik i pensionsprisen. Maden karakteriseredes som „god, veltillavet daglig mad – ikke overpyntet".

Om aftenen arrangeredes jævnligt koncerter og andre former for underholdning, som de friskeste af patienterne kunne deltage i. Især om vinteren var der behov for aftenunderholdning. I jubilæumstalen fra 1933 blev der sagt: „Lidt fornøjelig underholdning må af og til arrangeres for dem, der kan tåle det. Et sundt og godt humør må have lov at trives. Men disciplin må der til! Ro, hvile og klokkeslæt må nøje overholdes".

Massøserne, som var væsentlige for kurgæsterne, havde en særlig tilføjelse til deres ansættelseskontrakter. De skulle på skift bruge en time hver aften på at sidde i hovedbygningens dagligstue og underholde gæsterne. I 1926 var der tre massøser, som delte denne pligtunderholdning.

Hvem gæstede „Kuren"?

Gæstebøgerne fra 1913 til 1943 er bevaret næsten komplet, så det er muligt at få et overblik over, hvem, der lod sig indlægge på stedet. Langt den overvejende del af patienterne kom fra København, men i løbet af få år bredte rygtet sig, og folk fra resten af Sjælland og Lolland-Falster søgte også til Hareskov Kuranstalt. Besøgende fra Jylland, Fyn og udlandet fik man også flere af i årenes løb, men en hurtig sammentælling af kurgæster ud fra gæstebøgerne viser at københavnerne i 1913 udgjorde 166 af de i alt 305 gæster, som adressen er noteret ned ved (som tidligere nævnt, var der i 1913 i alt 572 kurgæster, så tallene fra 1913 skal tages med forbehold). I 1943 udgjorde københavnerne 164 af 353 gæster. De store udsving lå i antallet af gæster fra hhv. de nordlige forstæder og udlandet. I 1913 kom der 17 kurgæster fra Hellerup, Charlottenlund m.fl., mens der til gengæld kom 19 fra udlandet. I 1943 kom der naturligvis ingen gæster fra udlandet, men til gengæld havde Hareskov Kuranstalt fået fat i nogle af Skodsborgs stamkunder og havde nu hele 97 gæster fra de nordlige forstæder.

At tage på kurophold var ganske dyrt. Gæstebøgerne talte af samme årsag masser af grevinder, komtesser, konsuler, ingeniører, læger, direktører, grosserere, kontorchefer, sagførere, orlogskaptajner m.fl. Der kom dog også patienter fra ringere økonomiske kår. Kuranstalten rådede over fem helt eller delvist fri pladser, så ind imellem stødte man på en sygehjælperske eller en murersvend, men de hørte til sjældenhederne og de kom stort set kun udenfor højsæsonen. I højsæsonen fra maj til september var der næsten altid fuldt belagt med betalende gæster. Ikke betalende eller kun delvist betalende gæster var normalt henvist til den dårligere belagte vintersæson.

Kurene

Oveni de penge, patienterne lagde for kost og logi, skulle lægges 1,50 kr. pr. dag til selve kuren. „Heri indbefattes Lægehonorar, Vederlag for Betjening, Luftbade, alm. Karbade og Doucher, Halvbade, rosmersk-russiske Bade, Sædebade og andre alm. hydriatiske Kurformer, Motionsgymnastik og Sløjdkure (naar disse ordineres af Lægen)".

En sløjdkur hørte ind under de såkaldte „Arbejdskure, der navnlig ved Behandlingen af Neurastheni (=fysisk og psykisk Træthed) spiller saa stor en Rolle". Sløjden omfattede snedkersløjd og bogbinding. En arbejdskur kunne desuden bestå af lettere havearbejde i kuranstaltens store park (der var én fastansat gartner til de ca. 9 tdr land park).

Lægen kunne også ordinere andre behandlinger, som kostede ekstra. Et kulsyrebad kostede f.eks. 75 øre. Elektrisk lysbad kostede 1 kr. En gytjepakning kostede 35 øre. Gytje forklares i Den store danske encyklopædi som: „Olivengrøn til brunlig, vandaflejret organisk dannelse af findelte partikler d.v.s. dynd". Mudder- eller dyndbade kunne bruges mod f.eks. gigtsmerter.

Lysbad.

Hvis en gytjepakning ikke var nok, så kunne man få et „lokabad". Det forklares i en af Kuranstaltens første reklamer som: „Varmtluftgytjemassagebad. Patienten behandles her, efter en Forvarmning i Hedluftsstue, i særskilt 37 Grader varmt Rum med lette Gnidninger med Tanglud, derefter med kraftig Massage med Gytje og endelig Afskylning med tempereret Skylledouche, hvorefter Patienten hviler c. 1 Time".

En af de almindeligste ekstraomkostninger i forbindelse med kurene, var mineralvand, som man betalte særskilt for. 2 glas dagligt kostede 1,75 kroner ekstra for en uge, mens man slap med tre kroner ekstra om ugen for fire daglige glas mineralvand.

Hareskov Kuranstalt var en meget moderne helbredelsesanstalt, der specielt var indrettet til behandling af organiske nervesygdomme, nervøse lidelser, muskel- og ledsygdomme samt stofskifte- og blodtrykslidelser, hjertesygdomme og sygdomme i fordøjelsesorganerne. Blandt de hyppigste årsager til kuropholdene i Hareskoven var: Gigt, muskelspændinger, nervelidelser (herunder søvnløshed og depressioner), neurasteni, overvægt og rekreation f.eks. efter operation. I den mere kuriøse ende fandt man damer med appelsinhud og klimakterieproblemer og mænd med potensproblemer.

Man behøvede nemlig ikke være meget syg, for at komme på kurophold. Hareskov Kuranstalt var også et hjem, „hvor alle, der ikke er egentlige Syge, men trætte og overanstrengte, under de gunstigste Vilkaar kan genvinde deres Livskraft, og hvor Mennesker, der er svækkede efter akutte Sygdomme eller efter alvorlige Operationer, kan finde de bedste Betingelser for fuld Helbredelse", som det lidt floromvundent udtrykkes i en reklamebrochure fra slutningen af 1930'erne.

For overvægtige havde man specielle afmagringskure, der kombinerede diæt, gymnastik og bade. Men diæter var i det hele taget et gennemgående element i næsten samtlige kurbehandlinger. Der blev ikke gjort nogen former for eksperimenter med kurgæsterne. Alle behandlinger og diæter havde i forvejen fået lægeautoriteternes anerkendelse. Til gengæld blev den nære beliggenhed i forhold til hovedstaden brugt ind imellem, i det man nogle gange søgte råd hos hovedstadens speciallæger, hvis en patient var særligt vanskelig.

Forbehold

Kuranstalten modtog ikke patienter med lungetuberkulose, epilepsi eller sindssyge. I det hele taget var patienter, der kunne være til gene for de øvrige kurgæster, bandlyste. Hvis en kurgæst krævede særlig megen pasning eller hjælp, så skulle vedkommende også have egen sygeplejerske eller ledsager med.

De sidste år

Hareskov Kuranstalt holdt et stort 25-års jubilæum 11/4-1933 med indbudte gæster til en fin middag i havesalen fra 1926, hvor der var plads til 100 mennesker. Man indledte med suppe. Derpå fik man kogt laks med hollandaisesauce og nye kartofler. Hovedretten var lammesteg med brunede kartofler og tarteletter med spinat. Herefter fik man ostevindbøjtler og afsluttede med vanilleis m. frugt og kaffe. I anledning af jubilæet udgav man også et lille hæfte om de første års historie, som flere steder citeres i denne artikel.

Siden stiftede man en forening, der hed Hareskov-Kurens Venner. De arrangerede koncerter til fordel for Kuranstalten. Kuranstalten havde haft en tilgang af kurgæster under 1. verdenskrig, men allerede ved 2. verdenskrigs start i 1939 faldt antallet af kurgæster og ved besættelsen dalede det dramatisk, da patien-

Hareskov Kuranstalt som ruin.

ter fra Fyn og Jylland svigtede. I efteråret 1940 modtog alle funktionærer en formel opsigelse og fortsatte efter opsigelsesvarslets udløb som korttidskontraktansatte. Hareskov-Kurens Venner prøvede at rejse penge til „Kurens" bevarelse. 1. koncert fandt sted 6/12 1942 og de medvirkende var ingen ringere end: Kgl. hofpianistinde Johanne Stockmarr, violinistinde Ellen Birgithe Nielsen og Statsradiofoniens Pigekor samt to akkompagnerende pianister.

I oktober 1943 fandt tyskerne ud af, at Hareskov Kuranstalt var det ideelle sted at indkvartere sårede soldater. Derfor beslaglagde de den med 14 dages varsel. Da modstandsbevægelsen fik nys om det, satte de ild til hovedbygningen, der efter slukningsarbejdet stod som en ruin. Personalet kom ikke til skade ved branden, for de var alle til afskedsmiddag i lægeboligen, da sabotagen skete.

Der var på det tidspunkt 47 ansatte på kuranstalten og de fleste kunne opsiges med 14 dage til 1 måneds varsel. De blev derfor opsagt pr. 1/11 eller 15/11. Ved nærmere eftertanke undersøgte interessentskabet dog, om der var økonomisk mulighed for at genopbygge kuranstalten og man forlængede derfor godt 30 af kontrakterne på månedsbasis, men med udgangen af marts 1944 måtte man opgive og fyrede bl.a. overlægen. De sidste seks ansatte, heriblandt oldfruen og bademesteren, blev afskediget pr. 1. april 1944. Overlægen skulle i øvrigt have fuld løn i to år efter sin afsked og enkelte andre af de højeste funktionærer skulle ligeledes aflønnes mellem ½ og 2 år efter deres afsked.

2. verdenskrig var hård at komme igennem. Flere af de ansatte var gået ned i løn i stedet for op! Interessentskabet havde med Istofts tilbagetrækning fra bestyrelsen fået æg-eksportør Chr. Nissen ind. Chr. Nissen var tiltrængt nyt og yngre blod, men først med pastor Jørgensens og enkefru Petrine Nissens respektive dødsfald i 1943/44 (skifteretten var færdige med at behandle boerne hhv. april og juni 1944), kom der for alvor yngre familiemedlemmer i bestyrelsen. Men at genopbygge en virksomhed, der muligvis ville være tabsgivende flere år frem, var en uoverskuelig opgave trods ny bestyrelse, krigsskadeerstatning, brandforsikring, reservefond og de ansattes vilje til at kæmpe.

Tyskerne? Da de første fire limousiner med højtstående officerer rullede ind på gårdspladsen udbrød de: „Verdammte Schweinerei", vendte om og kørte direkte til Skodsborg, hvor de slog sig ned for resten af krigen. Skodsborg blev beslaglagt med 1½ dags varsel og skulle rømme halvdelen af deres værelser til fordel for de sårede tyske soldater

Kilder:

Gæstebøger, regnskabsbøger, interessentskabskontrakter, m.m. som overlevede „Kurens" brand og i dag befinder sig i Gladsaxe Byarkiv
Folketællingen 1901 og 1911
Båndede interviews med Margrethe Beck fra hhv. 16/1-1985 og 4/2-1986
Realregistre
Brandtaxationer
Avisartikler, pjecer m.m.

Personalia

Andersen, Hanne, kontorassistent, Socialdemokratiet. – Folketingsmedlem for Københavns Amtskreds 10. jan. 1984-7. sept. 1987 og fra 10. maj 1988-nov. 2001. Født 2. april 1939 i København, datter af skrædder David Duemose og kontorassistent Karen D.
Realeksamen, Randersgades skole 1956. Elev i Københavns Skattevæsen 1956-60. Dansk Kommunalkursus 1962-64. Ansat i Holme-Tranbjerg Kommune 1960-62, i Gladsaxe Kommune 1962-64 og i Dansk Kommunal Arbejderforbund, juridisk/politisk sekretariat, 1981-84 og igen fra 1988. Formand for bestyrelsen for boligselskabet Lejerbo i Høje Glasdsaxe 1972-75 og DB-Brugsen, Høje Gladsaxe, 1977-81. Tillidsmand for HK'erne i Dansk Kommunal Arbejderforbund 1981-84. Medlem af bestyrelsen for børnehjemmet Haraldslund 1978-84 og af bestyrelsen for Lænkeambulatoriet i Gladsaxe 1982-84. Medlem af bestyrelsen for plejecentret Plejebo i København fra 1988. Medlem af bestyrelsen for den selvejende institution Fortsættelseskursus i Gladsaxe fra 1991. Medlem af bestyrelsen for den socialdemokratiske vælgerforening i Buddinge fra 1972. Formand for Socialdemokratiet i Gladsaxekredsen 1980-84 og fra 1988. Medlem af Københavns Amtsråd 1982-84. Fra 1988 medlem af Sundhedsvæsenets Patientklagenævn samt af Plejehjemskomiteen af 1965. Medlem af Landsstyrelsen for Foreningen Norden fra 1989. Partiets kandidat i Gladsaxekredsen fra 1983 til nov. 2001.
Adresse: Vadstrupvej 5B. 1.1. 2880 Bagsværd.

Lieb (Lui) Beilin, født 24.11.1919 i Søborg, søn af lærer Samuel Beilin og skrædderinde Lea Beilin. Gift 16.11.1946 med Ebba Schmidt, datter af maskinarbejder Jacob Schmidt og kunststopperske Dagmar Schmidt. Indtil 1939 medarbejder ved Jødisk Ugeblad. 20.3.1946 lokalredaktør ved Sjællands-Posten i Nykøbing Sj. 1.6.1953 Social-Demokratens lokalredaktion i Lyngby. Stifter og redaktør af Ballerup-Bladet 1.5.1959. SP/Aktuelts lokalredaktør i Korsør 15.3.1962. Udgaveredaktør for SP-Aktuelt i Sorø og Holbæk amter, Slagelse 1.2.1967, fra 1.2.1968 tillige chef for SP-Aktuelts centralredaktion i Hillerød. Chefredaktør for Dyva & Jeppesens Forlag A/S 1.1.1972. Medstifter af og chefredaktør for Forlaget Beilin & Johansen ApS 1.9.1974-31.12.1987. 1.7.1987-1.3.1993 tillige redaktør af tidsskriftet Jødisk Orientering. Fra 1954 redaktør af landsforeningen Ungdomsringens blad „Fritidsklubben", fra 1957-72 redaktør og stifter af samme organisations blad „Ungdom og fritid". 1973 formand for Jødisk Folkeforening. Fra 1976 Stifter og leder af „Jiddisher Salon". 2001 Min Jiddishe Far - og Jeg , udgivet på CA Reitzels forlag.
Adresse: Danas Plads 23, st.th., 1915 Frederiksberg C.

Carl C. Binger var med til at sætte sit præg på Gladsaxe Kommune i første halvdel af 1900-tallet. Han var født 29.11.1878 i Sengeløse og tog lærereksamen i 1901 fra Jonstrup Seminarium. Han var lærer ved Søborg skole fra starten i 1908 og blev ved i fyrre år, til han blev pensioneret som 70-årig i november 1948. I årene efter giftermålet i 1909 førte familien et omskifteligt liv i pionertidens Søborg, hvor de boede fire forskellige steder – det var dengang, hvor de fleste villaejere udlejede førstesalen til små familier. I 1923 fik familien eget hus på Wergelands Allé 30, et af arkitekt K. T. Seests bevaringsværdige „Bedre Byggeskik" – villaer. Her boede Bingers indtil 1941, hvor fru Margrethe Binger var så svækket af sygdom, at de ikke kunne klare eget hus længere. Datteren Birte har yderligere oplyst, at familien omgikkes „honoratiores" i Søborg, og at det kunne knibe rent økonomisk med kun én indtægt som kommunelærer at leve op til ambitionerne i selskabeligheden med f.eks. den lokale læge, bankdirektør, postmester, arkitekt osv. Både Carl og Margrethe Binger var festmennesker, som med sange og versificerede taler satte krydderi på enhver sammenkomst.
Som lærer havde Binger ry for at være dygtig, men barsk, som tonen var den gang. Ældre Søborggensere mindes med gru et særligt „Bingergreb" i håret ved tindingen. C. C. Binger engagerede sig i lokalsamfundet – både af idealisme og med henblik på at tjene lidt ekstra ved lønnede hverv. Han var medstifter af Søborg Forskønnelsesforening i 1911, af Det radikale Venstres første vælgerforening i området i 1912 og „Interessentskabet Maglegård" i 1917, hvor kredsen omkring Forskønnelsesforeningen udstykkede - uden profit, blot for at skabe et smukt villakvarter. Af ekstrajobs havde C. C. Binger i mange år hvervet som kasserer i Sygekassen og regnskabsfører for Dansk Blindesamfund. Via Søborg Grundejerforening, som han var formand for 1926-1942, blev han redaktør for Folkebladet for Gladsaxe Kommune 1929-1954. Hans første kone døde 1942, 54 år gammel. I 1947 giftede han sig med Aase Friis. Han nåede således at opleve at fejre sølvbryllup med begge sine hustruer. I de senere år boede han i „Bagsværdhus", Bagsværd Hovedgade 52. Han døde i 1975.

Arne J. Hermann

Arne J. Hermann, lektor, født 28.10.1930. Student fra Metropolitanskolen 1949. Cand. mag. engelsk og dansk 1956. Undervist ved forskellige kurser og oplysningsforbund siden 1950. Ansat ved Akademisk Studenterkursus 1957 og ved Gammel Hellerup Gymnasium 1964 – 2000. En række tillidshverv inden for Radikal Ungdom og Det radikale Venstre siden 1947, formand for Gladsaxe Radikale Venstre i Gladsaxe 1966-67 og 1991-95, næstformand 1995. Førstesuppleant til Gladsaxe Byråd 1993.
Formand for Gladsaxe Internationale Venskabsforening siden stiftelsen i 1969, formand for Gladsaxe Miljøforening siden stiftelsen i 1975, formand for Grundejerforeningen Lauggård 1978-2003, næstformand i Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité i Gladsaxe siden stiftelsen 1980 til 2003. Bestyrelsesmedlem i Foreningen Nordens Gladsaxe-afdeling 1975-2003. Medstifter af og formand for bevaringsaktionen „Aldershviles Venner" 1971. Medstifter af og formand for „Det gamle Gladsaxes Venner" 1981. Medlem af skolenævnet ved John F. Kennedy-Skolen 1966-74, formand 1970-73. Bestyrelsesmedlem i Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune 1985, næstformand 1992. Formand for Det danske Huguenotsamfund 1989, næstformand i Modersmål-Selskabet 1991. Artikler, foredrag m.v. i ind- og udland om politiske, historiske, pædagogiske, litterære og sproglige emner. Udgivet: „Gladsaxe Miljøer før og nu, en billedkavalkade", 1987, „Gladsaxe-Buddinge Grundejerforening 1938-88", 1988, „Søborgmagle Grundejerforening 1917-92, 1992, og „Grundejerforeningen Lauggård 1958-98", 1998. Dekoreret af den Britiske Dronning Elisabeth II med ordenen MBE (= „Member of the Most Excellent Order of the British Empire") 1996. Tildelt Berlins „Borgermedalje" (Bezirk Wilmersdorf-Charlottenburg) 2001.
Adresse: Lauggårds Vænge 36, 2860 Søborg.

Eva Molin født 1967. Uddannet bibliotekar 1990. Læste supplerende historie på Åbent Universitet 1992-1993 for at blive stærkere i kildekritik. Ansat i vikariat i Trundholm Kommune 1990/91. Ansat på Landsarkivet for Sjælland 1991. Deltidsansat i Gladsaxe Kommune 1994. Siden 1998 ansat med 32½ time pr. uge i Gladsaxe Kommune. Fortsat ansat med nogle timer om måneden på Landsarkivet for Sjælland med speciale i læsning af 1800-tals håndskrifter. Har bidraget med en lang række artikler til især Gladsaxe Bladet. Primo 2003 medlem af bestyrelsen for Historisk-topografisk Selskab.

Illustrationer

Billederne er udlånt fra Gladsaxe Byarkiv, lokalhistorisk afdeling. For enkelte illustrationer i dette bind har det været umuligt at finde frem til den retmæssige copyright-indehaver. Såfremt vi på denne måde har krænket ophavsretten, er det sket ufrivilligt og utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil selvfølgelig blive honoreret, som havde vi indhentet tilladelse i forvejen.

Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune

Bestyrelsen

Formand: Ebbe Fels, Bondehavevej 146, 2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 3941

Næstformand: Arne J. Hermann, Lauggaards Vænge 36, 2860 Søborg
Tlf.: 3956 2074

Sekretær: Erik Starup, Skovtoften 14, 2880 Bagsværd
Tlf.: 4444 1112 • e-mail: erik.starup@tiscali.dk

Kasserer: Ib Lund, Åsevej 27, 3500 Værløse.
Tlf.: 4448 4656 • e-mail: lund@get2net.dk

Eva Molin, Marstalsgade 32, 2.tv, 2100 København Ø.
Tlf.: 3957 6101 • e-mail: csfemo@gladsaxe.dk

Charlotte Voss, Borups Allé 126 B, 2.th, 2000 Frederiksberg
Tlf.: 3957 5137 • e-mail: csfcvo@gladsaxe.dk

Hjejl Resen Steenstrup, Bredebovej 23, 3.th, 2800 Kgs. Lyngby
Tlf.: 4498 6441.

Indmeldelse

Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune,
Kassereren, Åsevej 27, 3500 Værløse
Girokonto 648-3437